

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Katedra mezinárodního práva

**Mezinárodněprávní postavení dětských
vojáků**

Diplomová práce

Jan Vrba

Vedoucí diplomové práce: doc. PhDr. Stanislava Hýbnerová, CSc.

Datum vypracování (uzavření rukopisu): 19. prosince 2011

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně za použití literatury a pramenů v ní uvedených a že tato práce nebyla využita k získání jiného ani stejného titulu.

V Praze, dne 19. prosince 2011

Jan Vrba

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji paní **doc. PhDr. Stanislavě Hýbnerové, CSc.**, jako vedoucí mé diplomové práce, za cenné rady, připomínky a účinnou pomoc při zpracování.

V Praze dne 19. prosince 2011

Jan Vrba

OBSAH

ÚVOD	4
1 SPECIFIKA PROBLEMATIKY DĚTSKÝCH VOJÁKŮ	9
1.1 Kdo spadá do kategorie dětských vojáků	9
1.2 Zapojení dětských vojáků do konfliktu - dobrovolně a násilně.....	10
2 MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ INSTRUMENTY NA OCHRANU DĚTSKÝCH VOJÁKŮ	12
2.1 Dodatkové protokoly k Ženevským úmluvám (1977).....	14
2.1.1 Dodatkový protokol I	15
2.1.2 Dodatkový protokol II	17
2.2 Úmluva o právech dítěte (1989) a Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů (2000).....	18
2.2.1 Úmluva o právech dítěte (1989)	19
2.2.2 Výbor pro práva dítěte	23
2.2.3 Rezoluce Rady bezpečnosti chránící děti před zapojením do válečného konfliktu	25
2.2.4 Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů (2000)	27
2.3 Africká charta práv a blaha dítěte (1999)	31
2.4 Úmluva mezinárodní organizace práce číslo 182 (1999)	32
2.5 Protokol o prevenci, potírání a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi (2000).....	34
2.6 Statut Mezinárodního trestního soudu	36
2.6.1 Odvod, nábor a aktivní účast v nepřátelských akcích	38
2.6.2 Ozbrojené síly státu a jiné ozbrojené skupiny	40
3 TRESTNĚPRÁVNÍ POSTIH	41
3.1 Mezinárodní Ad hoc tribunály a soudy.....	41
3.1.1 Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii a Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu	41

3.1.2	Zvláštní soud pro Sierra Leone.....	43
3.2	Mezinárodní trestní soud	44
3.3	Prosecutor v. Samuel Hinga Norman.....	46
3.4	Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo	49
4	KRIMINALIZACE ZA ČINY SPÁCHANÉ DĚTSKÝMI VOJÁKY	52
4.1	Mezinárodní trestní soud	53
4.2	Zvláštní soud pro Sierra Leone.....	54
4.3	Vnitrostátní soudy.....	56
5	REINTEGRACE DĚTSKÝCH VOJÁKŮ ZPĚT DO SPOLEČNOSTI	57
	ZÁVĚR	61
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	65
	SEZNAM LITERATURY.....	67
	ABSTRAKT	73
	SUMMARY	75
	KLÍČOVÁ SLOVA / KEY WORDS	77

„The rebels told me to join them, but I said no! Then they killed my smaller brother. I changed my mind.“¹

- L., age seven

---

¹ *Child Soldiers*, Radio Netherlands, January 21, 2000; začátek knihy *Children at War* od P.W.Singera.

ÚVOD

Děti² byly odjakživa součástí ozbrojených konfliktů, ať již se jich účastnili přímo či nepřímo.³ Využití dětí v ozbrojených bojích je projevem otroctví a forma obchodování s lidmi, které je tak závažné a současně lukrativní jako mezinárodní zločiny obchodu se zbraněmi a drogami.⁴ V posledních desetiletích se náborům do ozbrojených sborů a využívání dětských vojáků v bojových akcích dostalo jak zvýšeného mediálního zájmu tak především rostoucí pozornosti na politické i mezinárodní scéně.⁵ Důvodem je nejen nárůst počtu dětských vojáků ve světě, ale i změna v našem vnímání dětství a konce tohoto období.⁶

Moderní ozbrojené konflikty, ať již mezinárodní či vnitřní, probíhají způsobem, jež má hluboký a ničivý dopad na děti.⁷ Dle výroční zprávy UNICEF z roku 2001 bylo během posledního desetiletí zabito na 2 milióny dětí, 6 miliónů bylo zraněno či zmračeno a 12 miliónů přišlo o střechu nad hlavou.⁸ Přes veškerou snahu se zdá, že využití dětských vojáků v posledním desetiletí eskalovalo. Od roku 2002 Generální tajemník OSN zavedl seznam, na kterém figuruje 18 států, které rekrutují či využívají dětské vojáky v ozbrojených konfliktech. Tento údaj lze přesto považovat za podhodnocený.⁹ Již v roce 2004 nevládní organizace *Coalition to Stop the Use of Child*

---

² Pro účely této diplomové práce se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší 18 let. Viz čl. 1 Úmluvy o právech dítěte.

³ HÝBNEROVÁ, Stanislava. *Dětský voják v soudobém mezinárodním právu*, 2011, s. 1.

⁴ TIEFENBRUN, Susan. *Sex Sells But Drugs Don't Talk: Trafficking of Women Sex Workers and an Economic Solution*, 24 Thomas Jeffersons School of Law LR, 2002, p. 161.

⁵ HÝBNEROVÁ, Stanislava. *Dětský voják v soudobém mezinárodním právu*, 2011, s. 1.

⁶ HAPPOLD, Matthew. *Child Recruitment as a Crime under the Rome Statute of the International Criminal Court*, 2007, p. 1.

⁷ HÝBNEROVÁ, Stanislava. *Prohibition of Recruiting Child Soldiers and/or Achievable obligations?*, 2010, s. 111.

⁸ United Nations Children's Fund, *The State of the World's Children*, 2001 New York, UNICEF, 2001, p. 36.

⁹ FREELAND, Steven. *Mere Children or Weapons of War*, University of La Verne Review, vol. 29, 2008, p. 23-24.

Soldiers vydala seznam 43¹⁰ států, kde byl zaznamenán nezákonný nábor nebo faktické využívání dětských vojáků.¹¹

Přestože se všechny soudní rozhodnutí¹² zabývají zločiny spáchanými v Africe, bylo by mylné se domnívat, že se problematika dětských vojáků dotýká výhradně tohoto kontinentu.¹³ Děti byly a stále jsou aktivně využívány v ozbrojených konfliktech, které se geograficky různí od Kolumbie, Haiti přes země bývalé Jugoslávie až po Sri Lanku.¹⁴ Smutné prvenství drží Barma, která má dle zprávy *Human Rights Watch* z roku 2004 největší počet dětských vojáků na světě a tento počet neustále narůstá. Až dvacet procent barmského vojska je tvořeno dětmi mladšími 18 let, z nichž většina byla násilně naverbována do vládních sil.¹⁵ Z evropských států přijímá do armády muže a ženy mladší 18 let například Velká Británie. V minulosti stejně postupovaly strany účastníci se konfliktu v Severním Irsku a rovněž válečné strany v Bosenské válce. Nejvíce dětských vojáků v rámci evropského regionu však nalezneme v Turecku. Zpráva z roku 1998 uvádí, že Kurdská strana práce má ve svých řadách více jak 3 000 nezletilých dětí, z nichž nejmladšímu zdokumentovanému vojákovu bylo pouhých 7 let. Z celkového uváděného počtu dívky tvořily deset procent.¹⁶

Ačkoliv získat přesná čísla je nemožné, odhaduje se počet dětských vojáků zapojených do válečných konfliktů na 300 000 a vyskytují se v každém světovém regionu.¹⁷ Jde o dívky a chlapce, z nichž většina má od 11 do 15 let. Dalších 500 000 dětí bylo odvedeno do polovojenských organizací, gerilových skupin a občanských

---

¹⁰ Ve zprávě z roku 2005 Generální tajemník pro děti a ozbrojené konflikty zařadil na seznam 42 stran, které nabíraly či využívaly děti v 11 ozbrojených konfliktech po světě. Patří zde Barma, Burundi, Kolumbie, Pobřeží slonoviny, Demokratická republika Kongo, Nepál, Filipíny, Somálsko, Sri Lanka, Sudán a Uganda (UN Doc. A/59/695-S/2005/72 a Annex 1, 9. února 2005).

¹¹ *Zpráva zvláštního zástupce generálního tajemníka OSN pro děti a ozbrojené konflikty* (UN Doc. A/62/228 z 13. srpna 2007).

¹² Soudní rozhodnutí Mezinárodního trestního soudu a Zvláštního soudu pro Sierra Leone

¹³ FREELAND, Steven. *Mere Children or Weapons of War*, University of La Verne Review, vol. 29, 2008, p. 21.

¹⁴ Coalition to Stop the Use of Child Soldiers, *Child Soldiers Global Report 2004*, 17 November 2004.

¹⁵ Human Rights Watch, *Burma: World's Highest Number of Child Soldiers*.

¹⁶ SINGER, Peter Warren. *Children at War*, University of California Press; 1 edition, 2006, p. 18-19.

¹⁷ TIEFENBRUN, Susan W. *Child Soldiers, Slavery, and the Trafficking of Children*, TJS Legal Studies Research Paper No. 1020341, 2007, p. 5; dále FREELAND, Steven. *Mere Children or Weapons of War*, University of La Verne Review, vol. 29, 2008, p. 25.

milicí ve více než 85 zemích světa.¹⁸ Kromě přímého zapojení do bojových akcí v přední linii, dochází rovněž k jejich využití nepřímo. Děti plní roli sexuálních otroků, nosičů, kuchařů, zvěďů, strážců tábora i tak nebezpečných úkolů, jako je pokládání pozemních min, nebo naopak čištění území od těchto výbušnin. Výjimkou není ani využití dětí v sebevražděných oddílech.¹⁹

Využití dětí v bojových akcích je pro jejich velitele výhodné z mnoha důvodů. Nevyžadují velký přísun potravin, lze je snadněji zastrašit a utvářet jejich mysl k obrazu velitele, jsou bezbrannější vůči okolním vlivům, což v konečném důsledku vede k jejich větší vojenské efektivitě. Lze je snadněji donutit provádět nebezpečné a kruté úkoly. Pokud se nepodaří děti donutit zastrašováním či manipulací, lze dosáhnout cíle za pomoci drog a alkoholu.²⁰ Přestože využívání dětských vojáků není záležitost patřící výhradně do moderních dějin, neboť se s ní lze setkávat prakticky odjakživa, v posledních desetiletích se stala rozšířeným fenoménem především v rozvojových zemích, kde politická, ekonomická a sociální nestabilita jde ruku v ruce s demograficky vysokým zastoupením dětí v populaci a to až jednou polovinou.²¹ Rovněž platí, že čím delší trvání konflikt má, tím mladší děti jsou zapojovány. V minulosti byla schopnost dítěte zasáhnout do boje odvislá od jeho schopnosti unést a použít zbraň, dnešní využití lehkých ručních automatických zbraní je oproti minulosti velmi jednoduché a v ruce vycvičeného dítěte umí být stejně smrtelně nebezpečná jako v rukách dospělého člověka. V souvislosti se snadnou dostupností těchto zbraní vojenským skupinám lze proto děti zapojit do aktivního boje bez zjevné nevýhody.²²

---

¹⁸REVAZ, R. Cris., *The Optional Protocols to the U.N. Convention on the Rights of the Child on Sex Trafficking and Child Soldiers*, 9 HUM. RTS. BRIEF 13, 2001, p. 15.

¹⁹FREELAND, Steven. *Mere Children or Weapons of War*, University of La Verne Review, vol. 29, 2008, p. 26; dále MADSEN, Jessica Nann. *Boy-Child Soldiers in the DRC: A Problem and Policy-Oriented Analysis*, 2010, p. 9-10.

²⁰FREELAND, Steven. *Mere Children or Weapons of War*, University of La Verne Review, vol. 29, 2008, p. 26.

²¹MAC MULLIN, Colin. A LOUGHRY Maryanne, *Investigating Psychosocial Adjustment of Former Child Soldiers in Sierra Leone and Uganda*, Journal of Refugees Studies Vol. 17, no. 4, Oxford university Press 2004, p. 460.

²²FREELAND, Steven. *Mere Children or Weapons of War*, University of La Verne Review, vol. 29, 2008, p. 26.

Ačkoliv od roku 1977 došlo na mezinárodním poli k přijetí poměrně značného počtu právních instrumentů, mnohé z nich odhalily slabiny nebo se ukázaly neúčinné v boji proti omezení či vyhlazení problematiky dětských vojáků. Je tak potřeba již přijaté právní instrumenty zdokonalit pro efektivnější použití. „*Zatímco v počátečním období bylo předmětem politického úsilí rozšíření a posílení právního standardu omezujícího nábor dětí do ozbrojených sil a paravojenských skupin, a jejich účast v ozbrojených konfliktech, v následujících fázích je patrný soustředěný tlak orgánů OSN, zejména Rady bezpečnosti na ilegální rekrutování dětí nestátními aktéry včetně opozičních skupin.*“²³ V praxi je ovšem najít shodu mezi státy hájícími své zájmy úkol značně náročnější. Pozitivně lze vnímat jednak první odsouzené v rámci jurisdikce Zvláštního soudu pro Sierra Leone²⁴ a v brzké době by mělo dojít k vyhlášení rozsudku u Mezinárodního trestního soudu, kde se historicky první obviněný zpovídá ze zločinu nábora dětských vojáků před stálým soudem.²⁵ Mezinárodní společenství přesto nesmí dojít uspokojení z dílčích úspěchů, neboť je zde stále mnoho, co může být vykonáno pro vymýcení fenoménu jménem dětský voják.

V této diplomové práci se zaměřím na dnešní situaci dětských vojáků a jejich postavení v mezinárodním právu především, avšak ne pouze, v následujících oblastech:

- (i) Specifika problematiky dětských vojáků.
- (ii) Jak mezinárodní právo zakazuje a/nebo omezuje nábor dětských vojáků.
- (iii) Jak je kriminalizován nábor dětských vojáků dle mezinárodního práva.
- (iv) Jak se mezinárodní právo vyrovnává s činy spáchanými dětskými vojáky.

Na dalších stránkách se pokusím popsat, jakou ochranu poskytuje mezinárodní právo veřejné dětským vojákům a za jakých podmínek je lze aplikovat. Výchozím bodem je definovat si základní pojmy, tedy kdo spadá do kategorie *dětského vojáka* a rozdíly v jednotlivých typech ozbrojených konfliktů, které ovlivňují míru ochrany. Tato ochrana se rovněž liší v případech, kdy se dítě zapojuje do bojových akcí přímo a kdy nepřímo.

---

²³ HÝBNEROVÁ, Stanislava. Ochrana práv dětí za ozbrojeného konfliktu, Časopis Všeherd, 2011, s.2.

²⁴ *Prosecutor v. Samuel Hinga Norman.*

²⁵ *Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo.*

Různé mezinárodní instrumenty si tyto pojmy vykládají různě a pokusím se zhodnotit, zdali během posledních čtyřiceti let došlo k pozitivnímu vývoji ve výkladu terminologie a celkovému zvýšení ochrany dětských vojáků.

Vedle čistě mezinárodních smluvních instrumentů se pokusím zhodnotit i významná soudní rozhodnutí, kterých bylo dosaženo na mezinárodním poli. Neboť mezinárodní soudy jakožto jediné aplikují mezinárodní právo a mohou ukládat spravedlivé tresty pachatelům mezinárodních zločinů, kteří používají k dosažení svých cílů děti a nenávratně jim tak ničí vzpomínky na období dětství, které je charakteristické svou zranitelností, bezbranností jakožto i fyzickou a psychickou nevyspělostí.

S ohledem na to, že v České republice doposud chybí ucelená literatura, která by se zabývala vyhraněnou problematikou dětských vojáků, využíval jsem převážně zahraniční odborné články, jakož i internetové prameny a zdroje.

1 SPECIFIKA PROBLEMATIKY DĚTSKÝCH VOJÁKŮ

1.1 Kdo spadá do kategorie dětských vojáků

K dnešnímu dni neexistuje univerzální a globálně přijímaná definice dětského vojáka. UNICEF ve spolupráci s nevládní pracovní skupinou k Úmluvě o právech dítěte vypracovali definici, založenou na tzv. zásadách Cape Town o osvědčených postupech při náboru dětí do ozbrojených sil, demobilizaci a opětovném sociálním začlenění dětských vojáků v Africe,²⁶ která definuje dětského vojáka jako: „*Jakoukoliv osobu mladší 18 let, která je součástí ať již pravidelné či nepravidelné ozbrojené síly či skupiny, jakékoliv velikosti, zahrnujících avšak nikoliv pouze kuchaře, nosiče, posly a kohokoliv, kdo doprovází skupinu, nejedná-li se o rodinné příslušníky.*“²⁷ Pod tuto definici spadají rovněž dívky, které jsou rekrutovány za účelem sexuálních služeb a vynucených manželství, proto nelze za dětské vojáky považovat pouze děti nosící zbraně.²⁸

Mezinárodní právo definuje dítě na základě věku. Úmluva o právech dítěte považuje za dítě jakoukoliv osobu mladší 18 let.²⁹ Ve vztahu k principům mezinárodního práva, které přímo upravují problematiku dětských vojáků, je věk rovněž rozhodujícím faktorem. Například v čl. 38 stojí *inter alia*, bez jakékoliv zmínky termínu *dětský voják*, že:

---

²⁶ Snaha vypořádat se s tragickým a rostoucím problémem dětské služby v ozbrojených silách, vedla k uskutečnění symposia nevládní pracovní skupiny k Úmluvě o právech dítěte a UNICEF v Kapském městě (Jižní Afrika) od 27 do 30. dubna 1997. Cílem symposia bylo vypracování strategie pod dohledem odborníků v této oblasti pro předcházení náboru dětí a zejména pro stanovení hranice 18 let jako minimálního věku pro přijímání do armády, demobilizaci dětských vojáků a zpětného začlenění do společnosti. 'Kapské zásady' (*Cape Town Principles and Best Practices on the Recruitment of Children into the Armed Forces and on Demobilization and Social Reintegration of Child Soldiers in Africa*) jsou výsledkem tohoto symposia.

Dostupný z WWW: <http://www.unicef.org/emerg/files/Cape_Town_Principles%281%29.pdf>.

²⁷ UNICEF, *Zásady Cape Town o osvědčených postupech při náboru dětí do ozbrojených sil, demobilizaci a opětovném sociálním začlenění dětských vojáků v Africe*, 1997.

²⁸ *Id.*

²⁹ MÚPD, čl. 1 stanoví: Pro účely této úmluvy se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.

(2) Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna proveditelná opatření k zabezpečení toho, aby se osoby, které nedosáhly věku patnácti let, přímo neúčastnily bojových akcí.

(3) Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zdržují povolávání do svých ozbrojených sil osob mladších patnácti let. Při povolávání osob, které dosáhly věku patnácti let, avšak mladších osmnácti let, přijímají přednostně osoby starší.

Věk je rozhodující pro určení hranice i u dalších mezinárodněprávních instrumentů, proto je otázka *'jak je staré dítě'* rozhodující pro využití dětí v ozbrojených konfliktech. Použití objektivního hlediska věku se může zdát poměrně snadné pro účely definic právních instrumentů (pomineme-li kvalitu dokumentace na úrovni rodného listu pro ověření věku), na druhou stranu mezinárodněprávní instrumenty nezohledňují kulturní hodnoty, které mohou být směrodatné pro jednotlivé společnosti k určení, zdali jedinec dosáhl dospělosti. Může se jednat o ceremoniály či rituály, které znamenají přerod dítěte v dospělého nebo rovněž vykonání aktu, který není odvislý od věku. V takových případech se věk může lišit jednak případ od případu, tak i od stanovené hranice v mezinárodním právu, ačkoliv z kulturního hlediska takovýto jedinec již není považován za dítě v jeho komunitě, ale dle mezinárodních standardů tam spadat bude.³⁰ Tyto faktory mezinárodní právo nereflektuje, ačkoliv by vzhledem ke kulturním rozdílům v různých částech světa mělo dojít k jejich zohlednění při rozhodování o kriminalizaci či výroku trestu za jednání v souvislosti problematikou dětských vojáků.³¹

1.2 Zapojení dětských vojáků do konfliktu - dobrovolně a násilně

Chlapci a dívky jsou verbováni do nejrůznějších ozbrojených politických skupin, ať už se jedná o vládou podporované armády nebo polovojenské skupiny, milice či povstalecké skupiny. Další skupinou jsou vojenské útvary, které stojí proti ústřední vládě a jsou zpravidla tvořeny určitou etnickou nebo náboženskou frakcí, bojují mezi

---

³⁰ FREELAND, Steven. *Mere Children or Weapons of War*, University of La Verne Review, vol. 29, 2008, p. 29.

³¹ *Id.*

sebou, proti vládě nebo za ochranu území či přírodních zdrojů.³² Nábor dětí do vojenských složek lze v zásadě rozlišit na nucený nebo dobrovolný, přesto i u dobrovolného náboru lze velmi často najít formu nátlaku.³³ Někteří autoři rozlišují tři způsoby rekrutování dětí - první je skrze nucený únos (forced abduction), dále nábor do vládních složek a dobrovolně.³⁴

Ozbrojené milice, policie nebo armáda svévolně rekrutují děti z ulic, škol a dětských domovů a nezřídka k tomu dochází formou únosů. Není výjimkou, že tyto skupiny se nezděrají překračovat hranice do sousedních států, kde násilně rekrutují děti. Kromě přímého důsledku, kdy dochází k oddělení dětí od jejich rodin a nucené vojenské služby, může mít tato forma náboru za následek i celou řadu nepřímých dopadů. Strach rodin z takovýchto náborů může odradit rodiny posílat své děti do školy nebo je nechat hrát mimo domov, což má v konečném důsledku vliv na jejich zdravý rozvoj, vzdělání a možnost přivýdělnku na místech, kde hrozí únos.³⁵

Přesto, že se mnohé státy zavázaly k zákazu odvodu dětí mladších 18 let, v praxi se tak neděje. Vlády se často zřikají svých mezinárodních závazků v době nouze či ohrožení. Ani samotní rodiče a pečovatelé nemají dostatek povědomí o těchto zákazech. Totéž platí i u rekrutujících osob, pokud se v jejich případě nejedná přímo o úmyslné porušování daných zákazů. Nezřídka chybí průkaz nebo dokument, který by potvrdil věk dítěte. V případech, kdy dochází k nepřímému náboru za pomoci předáka vesnice, či jiné osoby tímto pověřené ozbrojenou skupinou, je nábor často doprovázen korupcí, která vede k přijímání nezletilých dětí z ohrožených skupin, tj. sociálně slabých, bez prostředků se vykoupit nebo bez politického vlivu, který by mohl náboru zabránit.³⁶

---

³² Child Soldiers International, Dostupný z WWW: <<http://www.child-soldiers.org/childsoldiers/some-facts>>.

³³ TIEFENBRUN, Susan W. *Child Soldiers, Slavery, and the Trafficking of Children*, TJS Legal Studies Research Paper No. 1020341, October 2007, p. 11.

³⁴ LOREY, Mark. *Child Soldiers: Care & Protection of Children in Emergencies; A Field Guide 5*, 2001, p. 15-16.

³⁵ *Id.*

³⁶ *Id.*

Jak je již uvedeno výše, třetím způsobem jak se zapojit do ozbrojených složek je vstup dobrovolný. Je však třeba uvést, že jen zřídka je vstup opravdu dobrovolný a spíše je třeba za tím vidět snahu dítěte zachránit si holý život. Děti často nemají jinou možnost přežití a obzvláště v případech, kdy ztratili rodiče a nemají nikoho, kdo by je mohl živit. Nezřídka vstupují do armády poté, co byli jejich živitelé odvedeni a jednalo se jediný způsob jak zůstat pohromadě. Popřípadě to je cesta jak obstarat prostředky nutné k životu nejen pro sebe, ale i pro domácnost. Mnohdy vstoupí do armády na doporučení rodičů, kteří nemají dostatek prostředků je živit. Některé děti může hnát snaha získat určité postavení a moc, zvláště ty, které se staly oběťmi opakovaného násilí, eventuálně to může být cesta, jak se pomstít za utrpení spáchaná na rodinných příslušnících či komunitě.³⁷

2 MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ INSTRUMENTY NA OCHRANU DĚTSKÝCH VOJÁKŮ

Využívání a únosy dětí za účelem služby v ozbrojených složkách zakládá mezinárodní zločin a jedná se o porušování lidských práv. Tato problematika je zachycena ve čtyřech různých oblastech práva, které se navzájem prolínají. Jedná se o práva dětí, otroctví, obchod s lidmi a vykořisťování dětské práce.³⁸ Prameny mezinárodního práva, které ochraňují děti, jsou velmi různorodé a zahrnují mezinárodní smlouvy, obyčeje a principy. Dětské vojáci jsou chráněni ustanoveními humanitárního práva, právem mezinárodních lidských práv, mezinárodním trestním právem a mezinárodním pracovním právem. V praxi jsou lidská práva vykládaná v souladu s mezinárodním humanitárním právem, ačkoliv humanitární právo upravuje specifické oblasti práva a je podrobnější.³⁹

Většina těchto mezinárodních instrumentů ukládá státům povinnosti, kterými se musí řídit při náboru mladých rekrutů. Další kriminalizují jednotlivá jednání

---

³⁷ *Id.*

³⁸ TIEFENBRUN, Susan W. *Child Soldiers, Slavery, and the Trafficking of Children*, TISL Legal Studies Research Paper No. 1020341, říjen 2007, p. 20.

³⁹ UDOMBANA, Nsongurua J. *War is Not a Child's Play! International Law and the Prohibition of Children's Involvement in Armed Conflicts*, Temple International & Comparative Law Journal, Vol. 20.1, 2006. p. 71.

v souvislosti s problematikou dětských vojáků – ať už jde o odvod (conscription) či nábor (enlistment), nucenou účast v nepřátelských akcích nebo v souvislosti s jednotlivými činy spáchanými dětskými vojáky.⁴⁰ Přesto, že je přihlášení k těmto nástrojům dobrovolné a stát se musí dobrovolně podvolit, některé z těchto smluvních závazků odrážejí mezinárodní obyčejové právo a jejich porušení zakládá odpovědnost státu.⁴¹ Přesto trestně odpovědný za daný čin může být jen konkrétní individuální osoba.

Tento pohled potvrzuje i často citované rozhodnutí Norimberského vojenského tribunálu, které *inter alia* říká: „*To, že mezinárodní právo ukládá povinnosti a odpovědnost za mezinárodní závazky jak na jednotlivce, tak i na státy, je obecně známo, ... Zločiny proti mezinárodnímu právu však páchají lidé, nikoliv právnické entity, proto ustanovení mezinárodního práva mohou trestat jen konkrétní osoby, které tyto činy páchají.*“⁴² Vzhledem k výše uvedenému lze také rozlišovat instrumenty dle toho, zdali za uložené povinnosti odpovídají státy, jako tomu je u humanitárního práva a lidských práv, zatímco mezinárodní trestní právo se dotýká mezinárodně trestní odpovědnosti jednotlivce.⁴³

Před rokem 1977 se mezinárodní právo nezabývalo přímo účastí dětí zapojených do ozbrojených konfliktů, a tak základem mezinárodní ochrany dětí v těchto konfliktech byly normy mezinárodního humanitárního práva. Ochrany dětí se výslovně týkají dvě Ženevské úmluvy o ochraně obětí války a to Úmluva upravující režim válečných zajatců a Úmluva chránící civilisty. Obě úmluvy obsahují celkem sedmáct ustanovení, která se explicitně zabývají dětmi.⁴⁴ Ačkoliv tyto úmluvy rozlišují hranice 15⁴⁵ a 18 let, vyhýbají se explicitnímu stanovení hranice dětství. Ani jedna úmluva se však nezabývá

---

⁴⁰ FREELAND, Steven. *Mere Children or Weapons of War*, University of La Verne Review, vol. 29, 2008, s. 29-30.

⁴¹ *Id.*, p. 30.

⁴² Rozsudek Noremberského vojenského tribunálu ze dne 1. Října 1946, s.55. Dostupný z WWW: <<http://werle.rewi.hu-berlin.de/IMTJudgment.pdf>>.

⁴³ FREELAND, Steven. *Mere Children or Weapons of War*, University of La Verne Review, vol. 29, 2008, p. 31.

⁴⁴ Např. na dítě, které složí zbraň je oprávněno nahlížet jako na osobu vyřazenou z boje. Takové děti nemají být nuceny účastnit se nepřátelského boje proti vlastním zemím, je zakázáno měnit jejich osobní status a bránit humanitární pomoci zajišťující dětem potraviny, léky a lékařskou pomoc.

⁴⁵ Explicitně je např. stanovena hranice 15 let v článcích 12,23, 24, 38 a 50 Ženevské úmluvy IV.

otázkou začleňování dětí do armád, či ozbrojených skupin. I když se úmluva týká ochrany dětí v podmínkách okupace nebo ozbrojeného konfliktu a stanoví 15 let jako hranici končícího dětství, omezuje pouze nábor dětí do ozbrojených sil státu, jsou-li chráněnými osobami a nikoliv proto, že jsou dětmi.⁴⁶

Neexistuje tedy ustanovení z této doby, které by zakazovalo, omezovalo nebo přímo kriminalizovalo účastenství dětí v ozbrojených konfliktech jako vojáků. Chybí tak minimální věk pro účast dětí do ozbrojených konfliktů, ať již mezinárodního charakteru, tak i vnitrostátního. Je to zapříčiněno dobou kodifikace humanitárního práva po druhé světové válce, kdy tato problematika nebyla prioritou⁴⁷ mezinárodních společenství ve srovnání s masovými deportacemi, vraždami, oddělováním dětí od rodin a úplným popřením humanity ve vztahu k dětem.⁴⁸

2.1 Dodatkové protokoly k Ženevským úmluvám (1977)

První dokumenty, které se přímo zabývají zapojením dětí do ozbrojených konfliktů, jsou dodatkové protokoly⁴⁹ k Ženevským úmluvám a pak především Dodatkový protokol I a II z celkem přijatých tří protokolů. Ty byly přijaty jako odpověď mezinárodních společenství na zjištění, že děti jsou ve zvyšující míře využívány jako aktivní bojovníci ve válkách a ozbrojených konfliktech.⁵⁰ Oba dodatkové protokoly stanoví minimální věk pro odvod a využití dětí v ozbrojených konfliktech na 15 let a každý zvláště upravuje jak nábor do vládních tak i nevládních ozbrojených složek a rozlišuje konflikty mezinárodní a vnitrostátní povahy. V tomto lze spatřovat nežádoucí následek zakládání dualitního režimu v zacházení s dětmi a nutnosti rozlišovat, zdali se jedná o mezinárodní či vnitrostátní konflikt v souvislosti s pravidly regulující jejich

---

⁴⁶ HÝBNEROVÁ, Stanislava. *Dětský voják v soudobém mezinárodním právu*, 2011, s. 3.

⁴⁷ Přesto, že nacistické Německo na závěr války povolávalo do své armády děti z Hitlerjugend.

⁴⁸ HÝBNEROVÁ, Stanislava. *Dětský voják v soudobém mezinárodním právu*, 2011, s. 3.

⁴⁹ Dodatkový protokol I k Ženevským úmluvám (1949) o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů a Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám (1949) o ochraně obětí ozbrojených konfliktů nemajících mezinárodní charakter, oba z roku 1977.

⁵⁰ FREELAND, Steven. *Mere Children or Weapons of War*, University of La Verne Review, vol. 29, 2008, p. 32.

rekrutování.⁵¹ V obou protokolech je nastaven nízký standart ochrany, když byla spodní hranice pro nábor do ozbrojených složek stanovena 15. rokem.

2.1.1 Dodatkový protokol I

Dodatkový protokol I se vztahuje na mezinárodní ozbrojené konflikty a představuje kompromis mezi snahou států ochránit děti, ale zároveň své povinnosti ve prospěch dětí příliš nerozšiřovat.⁵² Stěžejní článek 77 *inter alia* stanoví:

(2) Strany v konfliktu učiní veškerá možná opatření, aby děti, které nedosáhly věku 15 let, se přímo neúčastnily nepřátelských akcí, a především se zdrží toho, aby je povolávaly do svých ozbrojených sil. Při povolávání osob, které dosáhly věku 15 let, avšak nedosáhly věku 18 let, se budou strany v konfliktu snažit dávat přednost starším osobám.

(3) Jestliže ve výjimečných případech a přes ustanovení odstavce 2, děti, které nedosáhly věku 15 let, se bezprostředně zúčastní nepřátelských akcí a padnou do moci protější strany, budou nadále požívat zvláštní ochrany poskytované tímto článkem bez ohledu na to, zda jsou válečnými zajatci.

Protokol vyžaduje pouze přijetí *veškerých možných opatření* (all feasible measures), aniž je blíže specifikuje a tak tato vágní fráze umožňuje obcházet všeobecný zákaz.⁵³ Ustanovení nechrání děti ve věku od 15 do 18 let před zapojením do nepřátelských akcí. Podle komentáře Mezinárodního výboru Červeného kříže (dále "ICRC") byl vybrán věk 15 let jako hranice, do které se má dítěti dostávat speciálního zacházení a mělo by být vzděláváno, poté již však dosahuje stádia vývinu, kdy už není nutnost zachovávat tato zvláštní opatření.⁵⁴

---

⁵¹ HÝBNEROVÁ, Stanislava. *Dětský voják v období mezinárodním právu*, 2011, s. 3.

⁵² *Id.*

⁵³ *Id.*

⁵⁴ UHLER, M. Oscar. *International Commission of the Red Cross, Commentary: IV Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian persons in Time of War*, 1958, p. 38.

Problém rovněž způsobuje výklad ustanovení o *přímém účastenství*, jehož definice chybí a může činit výkladové problémy v porovnání s nepřímým účastenstvím, které není zakázáno ani věkově omezeno a je tedy dovoleno.⁵⁵ To potvrzuje i Mezinárodní výbor Červeného kříže ve svém komentáři k Dodatkovému protokolu I, kdy potvrdil, že se *nejedná o úplný zákaz využívání dětí v konfliktu*. Rovněž se vyjádřil, že veškerými možnými opatřeními má na mysli, aby opatření byla *schopná provedení, dokončení nebo praktická* (capable of being done, accomplished or carried out, possible or practicable). Během vyjednávání klausule *účastenství v nepřátelských akcích* došlo k přidání slova *přímé*, aby se otevřela možnost využívat děti v účasti nepřímé, jako je například předávání informací, pomoc při přepravě zbraní a munice či zásobování.

Rovněž ustanovení o přednostním náboru osob starších podléhalo politickému vyjednávání a výsledek je kompromisem.⁵⁶ Původní návrh počítal s 18. věkem pro nábor, ale byl většinou odmítnut.⁵⁷ Tím, že Protokol I se nevyjadřuje k otázce dobrovolného vstupu do armády, výbor rovněž dovodil, že *zdržet se přijímání dětí mladších 15 let nevylučuje z ozbrojené služby děti, které se přihlásí dobrovolně*. Zpravodaj výboru rovněž konstatoval, že nebylo reálné zcela zakázat účast dětí pod 15 let a to zejména na okupovaných územích a územích zasažených válkami národních osvobozeneckých skupin.⁵⁸ Je přitom sporné, zdali termín *recruitment* je natolik široký, aby zahrnoval i dobrovolnou registraci a nepřipouštěl, aby děti mladší 15 let mohly být do armády začleňovány jako dobrovolníci.⁵⁹ Přesto je třeba rovněž uvést, že ačkoliv neexistuje ustanovení, které by ospravedlňovalo nábor dětí mladších 18 let, nelze

---

⁵⁵ HÝBNEROVÁ, MADSEN.

⁵⁶ International Commission of the Red Cross, *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions* (1949), 1987, p. 901.

⁵⁷ International Commission of the Red Cross, *Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child Concerning Involvement of Children in Armed Conflicts*, 322 *International Review of the Red Cross* 107, 1998.

⁵⁸ International Commission of the Red Cross, *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions* (1949), 1987, p. 901.

⁵⁹ HAPPOLD, Matthew. *Child Soldiers in International Law*, 2005, p. 54-57, dále UDOMBANA, Nsongurua J. *War is Not a Child's Play! International Law and the Prohibition of Children's Involvement in Armed Conflicts*, *Temple International & Comparative Law Journal*, Vol. 20.1, 2006. p. 77-78.

zabránit dobrovolnému zapojení dětí a usměrňovat jejich nadšení a odhodlání bojovat, ačkoliv jim chybí faktické povědomí o důvodu ozbrojeného konfliktu.⁶⁰

2.1.2 Dodatkový protokol II

Tento protokol se dotýká vnitrostátních ozbrojených konfliktů a stanoví absolutní zákaz jak přímé, tak i nepřímé účasti dětí mladších 15 let v ozbrojených akcích, jakož i jejich povolávání do ozbrojených sil nebo skupin.

(3) Dětem bude poskytnuta péče a pomoc, kterou vyžadují, a zvláště:

c) děti do věku 15 let nebudou povolávány do ozbrojených sil nebo skupin a nebude jim dovoleno účastnit se nepřátelských akcí.⁶¹

I přes svou nedůslednost protokol znamená rozšíření ochrany a závazků i na jiné bojové skupiny, než ty náležející státu⁶² a zakazuje dobrovolný nábor do ozbrojených sil nebo skupin.⁶³ Slovo povolávání (recruitment) zahrnuje všechny významy, ať již formální či *de facto*, kdy se osoba stane členem ozbrojené skupiny. Zahrnuje jak odvod (conscriptio), dobrovolný nábor (voluntary enlistment) i násilný nábor (forced recruitment)⁶⁴. Rovněž Dodatkový protokol II se vyhýbá definici přímé i nepřímé účasti dětí v ozbrojených konfliktech a není jednoznačně stanovena hranice dětství. Do budoucna by jistě stálo za zvážení rozšíření aplikace protokolu na konflikty nižší intenzity, jako jsou vnitřní napětí a rozbroje.⁶⁵ Doposud zůstává jejich řešení v kompetenci příslušných států na základě vnitrostátního práva a mezinárodní humanitární právo vylučuje konflikty nízké intenzity ze svého působení.⁶⁶

---

⁶⁰ International Commission of the Red Cross, *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions* (1949), 1987, p. 901.

⁶¹ Dodatkový protokol II, čl. 4(3)(c).

⁶² MADSEN, Jessica Nann. *Boy-Child Soldiers in the DRC: A Problem and Policy-Oriented Analysis*, 2010, p. 25.

⁶³ HÝBNEROVÁ, Stanislava. *Dětský voják v soudobém mezinárodním právu*, 2011, s. 4.

⁶⁴ International Commission of the Red Cross, *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions* (1949), 1987, p. 300.

⁶⁵ HÝBNEROVÁ, Stanislava. *Dětský voják v soudobém mezinárodním právu*, 2011, s. 4.

⁶⁶ *Prosecutor v. Dusko Tadic*, Odvolací senát ICTY, 2. Října 1995, par. 70.

K 1. lednu 2011 byl Dodatkový protokol I ratifikován 170 státy,⁶⁷ bez USA, Izraele, Íránu, Pákistánu a Turecka. Spojené státy, Írán a Pákistán však podepsaly protokol 12. prosince 1977 s úmyslem jej ratifikovat. Dodatkový protokol II obsahuje o 5 ratifikací méně. Podle zprávy mezinárodní komise Červeného kříže z roku 1977 mají články obou protokolů charakter mezinárodního obyčejového práva a tedy platné bez ohledu na jejich ratifikaci.⁶⁸ Rovněž odvolací senát Zvláštního soudu pro Sierra Leone potvrdila, že četná ustanovení Dodatkového protokolu II jsou obecně přijímány jako obyčejové právo od roku 1996.⁶⁹

Lze tedy říci, že mezinárodní humanitární právo chrání děti ve třech důležitých ohledech. Jednak je chrání jako zvláště zranitelnou kategorii osob, dále při jejich zapojení do bojových operací a nakonec některá ustanovení zohledňují dětskou nevypělost, pokud spáchají zločin během ozbrojeného konfliktu.⁷⁰

2.2 Úmluva o právech dítěte (1989) a Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů (2000)

Na konci 80. let si mezinárodní společenství uvědomilo, že děti si zasluhují vlastní právně závazný instrument na ochranu jejich základních lidských práv. Výsledkem byla Úmluva o právech dítěte (dále "MÚPD"),⁷¹ která je univerzálně nejzávažnější lidsko-právní instrument v historii.⁷² Úmluvu OSN ke květnu 2010 ratifikovalo, přijalo nebo k ní přistoupilo 193 stran, mimo Somálsko a Spojené státy americké, které ji pouze podepsaly (USA však je stranou Opčního protokolu).⁷³ Úmluva

---

⁶⁷ Smluvní státy k Ženevským úmluvám a jejich dodatkovým protokolům. Dostupné na WWW: <<http://www.icrc.org/eng/assets/files/annual-report/current/icrc-annual-report-2010-map-conven-a3.pdf>>.

⁶⁸ SOMMARUGA, Cornelio (president ICRC), *Appeal by the International Committee of the Red Cross on the 20th anniversary of the adoption of the Additional Protocols, 1977*, Dostupné na WWW: <<http://www.icrc.org/eng/resources/documents/misc/57jnuh.htm>>.

⁶⁹ *Prosecutor v. Samuel Hinga Norman*, 31 June 2004.

⁷⁰ UDOMBANA, Nsongurua J. *War is Not a Child's Play! International Law and the Prohibition of Children's Involvement in Armed Conflicts*, Temple International & Comparative Law Journal, Vol. 20.1, 2006. p. 75.

⁷¹ Convention on the Rights of the Child, G.A. Res. 44/25, U.N. GAOR, 44th sess., Supp. No. 166, at 166, 1577 U.N.T.S. 3, U.N. Doc. A/44/49 (vstup v platnost 2. září, 1990).

⁷² TIEFENBRUN, Susan W. *Child Soldiers, Slavery, and the Trafficking of Children*, TJSL Legal Studies Research Paper No. 1020341, říjen 2007, p. 26.

⁷³ Signatáře Úmluvy o právech dítěte lze nalézt WWW:

obsahuje rozsáhlou škálu ustanovení vztahujících se k dětské práci, obchodu s dětmi, únosům dětí, podmínkám jejich uvěznění, ochraně zdraví a mnoha dalším oblastem života dětí, vyžadujících právní ochranu. Již ve fázi přípravných prací bylo zjevné, že mnohé státy nebudou schopny zajistit standard ochrany práv dětí, ať již z politických, ekonomických, kulturních či náboženských důvodů a proto se ne všechny děti budou těšit stejným výhodám⁷⁴ z této Úmluvy.⁷⁵

2.2.1 Úmluva o právech dítěte (1989)

Ačkoliv Úmluva ve svém článku 1 rozumí dítětem *každou lidskou bytost mladší osmnácti let, pokud dle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve*, tato definice se vztahuje pouze na dítě, jakožto civilistu a nikoliv na dítě se statutem bojovníka.⁷⁶ Úmluva stanoví jako minimální věk 15 let pro povolání do ozbrojených sil a rovněž ukládá smluvním stranám při povolávání osob, které dosáhly věku patnácti let, avšak mladších osmnácti let, přijímat přednostně osoby starší.⁷⁷

Článek 32 nepřímě odkazuje na nucený nábor dětských vojáků a chrání dítě před hospodářským vykořisťováním a před vykonáváním jakékoliv práce, která může být pro dítě nebezpečná nebo bránit jeho vzdělávání, nebo která by škodila zdraví dítěte či jeho tělesnému, duševnímu, duchovnímu, mravnímu a sociálnímu rozvoji. Bezpochyby lze vojenskou službu pro děti starší 15 let a mladší 18 let považovat za nebezpečnou činnost ohrožující zdraví a bezpečnost a stejně tak narušuje vážným způsobem vývoj dítěte. Pokud však dítě splňuje nejnižší věkovou hranici pro vstup do zaměstnání, pak jakákoliv práce, která nebrání dítěti ve vzdělání a jeho rozvoji, není nezbytně

<http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=IV-11&chapter=4&lang=en>.

⁷⁴ Řada států podmínila ratifikaci výhradami, které značně oslabily jejich implementaci a působení. Výhrady lze dělit do 3 kategorií: pro rozpor s vnitrostátní legislativou, konflikt s náboženským právem – zejména právem Šaría, nebo kombinace obojího. Mnohé z těchto výhrad odporují čl. 19(3) Vídeňské Úmluvy o smluvním právu a čl. 51 MÚPD. HÝBNEROVÁ, Stanislava. *Ochrana práv dětí za ozbrojeného konfliktu*, Časopis Všeherd, 2010, poznámka 15.

⁷⁵ HÝBNEROVÁ, Stanislava. *Ochrana práv dětí za ozbrojeného konfliktu*, Časopis Všeherd, 2010, s. 2

⁷⁶ UDOMBANA, Nsongurua J. *War is Not a Child's Play! International Law and the Prohibition of Children's Involvement in Armed Conflicts*, Temple International & Comparative Law Journal, Vol. 20.1, 2006, p. 80.

⁷⁷ MÚPD čl. 38.

považována za škodlivou.⁷⁸ Zneužití či obcházení tohoto ustanovení v praxi pak bude zřejmě čtené.

Stěžejním ustanovením této Úmluvy je však článek 38, který do této lidsko-právní úmluvy vtěluje ustanovení humanitárního práva. Cílem je vytvořit ustanovení chránící děti jak v době války, tak i v časech míru a zachovává, stejně jako dodatkové protokoly, ochrannou hranici 15 let.⁷⁹ Přípravná jednání téměř ztroskotala při formulaci tohoto článku na ochranu dětí před zapojováním do ozbrojených konfliktů, neboť se navrhovatelé dostali do rozporu se zájmem mnoha demokratických států. Ty odmítaly návrhy, aby se aplikovala věková hranice 18 let rovněž v článku 38 při povolávání do ozbrojených sil.⁸⁰ Státy jako Francie, Velká Británie a Spojené státy americké vystupovaly proti stanovení minimální hranice 18 let,⁸¹ neboť běžně přijímají do armády osoby mladší 18 let.⁸²

Struktura článku 38 je velmi podobná schématu používaném v mezinárodním humanitárním právu⁸³ a jeho odstavec 1 zavazuje státy uznávat a zabezpečovat dodržování norem mezinárodního humanitárního práva, které se na ně vztahují v případě ozbrojených konfliktů a které se dotýkají dítěte. Tato inkorporace mechanismu humanitárního práva do lidsko-právní úmluvy ještě posiluje povinnosti, které jsou již státům uloženy humanitárním právem ve vztahu k dítěti.⁸⁴ Mimo povinnosti, které ukládá smluvním státům, rovněž dané ustanovení vytváří pravomoc pro Výbor pro práva dítěte, který může dohlížet nad dodržováním povinností uložených státům ve

---

⁷⁸ TIEFENBRUN, Susan W. *Child Soldiers, Slavery, and the Trafficking of Children*, TJSJ Legal Studies Research Paper No. 1020341, říjen 2007, p. 27.

⁷⁹ HÝBNEROVÁ, Stanislava. *Dětský voják v soudobém mezinárodním právu*, 2011, s. 5.

⁸⁰ HÝBNEROVÁ, Stanislava. *Ochrana práv dětí za ozbrojeného konfliktu*, 2011, s. 2.

⁸¹ FREELAND, Steven. *Mere Children or Weapons of War*, University of La Verne Review, vol. 29, 2008, p. 34.

⁸² K listopadu 2004, vnitrostátní legislativa nejméně 60 států povoluje rekrutování osob ve věku 16 a 17 let. Spojené státy americké umožňují vstoupit do armády dobrovolně osobám, které dosáhly 17 let se souhlasem rodičů, avšak nejsou připuštěni k bojovému výcviku, dokud nedosáhnou 18 let. *Idem*, dále TIEFENBRUN, Susan W. *Child Soldiers, Slavery, and the Trafficking of Children*, TJSJ Legal Studies Research Paper No. 1020341, 2007, odkaz pod čarou 136.

⁸³ HÝBNEROVÁ, Stanislava. *Ochrana práv dětí za ozbrojeného konfliktu*, 2011, s. 3.

⁸⁴ UDOMBANA, Nsongurua J. *War is Not a Child's Play! International Law and the Prohibition of Children's Involvement in Armed Conflicts*, Temple International & Comparative Law Journal, Vol. 20.1, 2006. p. 81.

vztahu k dítěti v mezinárodním humanitárním právu.⁸⁵ Na rozdíl od humanitárního práva, Úmluva nerozlišuje jednotlivé kategorie dětí⁸⁶ s ohledem na věk, kromě hybridního článku 38. V humanitárním právu, mohou do kategorie dítěte spadat pouze novorozenci či velmi malé děti, dále děti mladší 5 let, nezletilci a děti ve věku 15 až 18 let. Každé takovéto rozlišení poté vede k rozdílnému zacházení a statusu,⁸⁷ které upravují jednotlivá ustanovení na ochranu před nepřátelskými akcemi.⁸⁸

Druhý a třetí odstavec se dotýká ochrany dětí před účastí v nepřátelských ozbrojených akcích a povolování do ozbrojených sil:

(2) Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna proveditelná opatření k zabezpečení toho, aby se osoby, které nedosáhly věku patnácti let, přímo neúčastnily bojových akcí.

(3) Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zdržují povolávání do svých ozbrojených sil osob mladších patnácti let. Při povolávání osob, které dosáhly věku patnácti let, avšak mladších osmnácti let, přijímají přednostně osoby starší.

Zákaz vztahující se na osoby mladší 15 let je absolutní, ať už se jedná o dobrovolný vstup do armády či odvedení a bez ohledu na to, jedná-li se o mezinárodní či vnitrostátní konflikt. Zakazuje tak činit jednak vládním složkám tak i vojenským skupinám stojících v opozici.⁸⁹ Dikce tohoto článku se velmi podobá relevantním ustanovením Dodatkového protokolu I, čímž opakuje a posiluje ochranu dítěte před zapojením do boje. Úmluvě se však nepodařilo odstranit nedostatky výše zmíněného

---

⁸⁵ UDOMBANA, Nsongurua J. *War is Not a Child's Play!*, International Law and the Prohibition of Children's Involvement in Armed Conflicts, Temple International & Comparative Law Journal, Vol. 20.1, 2006. p. 82.

⁸⁶ Dítě dle definice článku 1 je každá lidská bytost mladší 18 let.

⁸⁷ Např. na novorozence dopadá ustanovení o "raněných" a "nemocných" v článku 8a Dodatkového protokolu I, na dívky lze stáhnout ustanovení článku 27 Čtvrté Ženevské úmluvy na ochranu před nucenou prostitucí, znásilněním a dalším sexuálními obtěžováním.

⁸⁸ HÝBNEROVÁ, Stanislava. *Prohibition of Recruiting Child Soldiers and/or Achievable obligations?*, 2010, p. 114.

⁸⁹ UDOMBANA, Nsongurua J. *War is Not a Child's Play!*, International Law and the Prohibition of Children's Involvement in Armed Conflicts, Temple International & Comparative Law Journal, Vol. 20.1, 2006. p. 82.

protokolu, a tudíž opět chybí definice povinnosti *učinit všechna proveditelná opatření* (to take all feasible measures)⁹⁰ a stejně tak nechrání děti mladší 15 let před nepřímým zapojením do bojových akcí.

Jak již bylo uvedeno výše, Úmluva obsahuje některé nesrovnalosti či vnitřní rozpory. Hranice patnácti let zakazující nábor dětí se vztahuje pouze na přímou účast v bojích, ačkoliv nepřímá účast může rovněž ohrozit dítě na životě, a v případě povolávání jej chrání pouze za předpokladu, že bylo odvedeno násilně. Zakázaný tedy není dobrovolný vstup do armády za předpokladu, že dítě mladší 15 let nebude zapojeno do přímých bojových akcí a ochrana se tak na něj nevztahuje. V článku 38 tak lze nalézt rozpor jednak s článkem 1, tak i s článkem 6 garantující dítěti právo na život, které se bezesporu dostává do ohrožení. Dále je v rozporu se zákazem diskriminace v článku 2, neboť tuto ochranu nenabízí všem dětem, ale jen těm mladším 15 let, a s článkem 3 stanovujícím prioritu zájmu dítěte, protože nejlepším zájmem dítěte a ochranou jeho života je, aby se vůbec nestalo součástí ozbrojených sil či skupin a bojových akcí všeho druhu se vůbec neúčastnilo.⁹¹

Článek 38 lze považovat za směs Dodatkových protokolů I a II, ale vzhledem k tomu, že tyto protokoly se netěší univerzální ratifikaci díky své nejednotnosti, stává se tak tato Úmluva prostředkem, jak státy vyjadřují svůj postoj ke zvyšování standardu ochrany⁹² a přispívá tak rovněž ke konsolidaci jeho obsahu jako obecného obyčejového práva.⁹³ To je důležité i proto, že Úmluva nedisponuje žádným donucovacím mechanismem a jeho vynutitelnost tak závisí na vnitrostátní úpravě jednotlivých smluvních států. To se však nevztahuje na možnost derogace práv z této Úmluvy, neboť ta to nepřipouští ani ve stavu nouze⁹⁴. Dítě by tak mělo být chráněno za všech okolností.

---

⁹⁰ HÝBNEROVÁ, Stanislava. *Dětský voják v soudobém mezinárodním právu*, 2011, s. 5.

⁹¹ *Id.*

⁹² UDOMBANA, Nsongurua J. *War is Not a Child's Play!*, International Law and the Prohibition of Children's Involvement in Armed Conflicts, Temple International & Comparative Law Journal, Vol. 20.1, 2006. p. 83.

⁹³ HÝBNEROVÁ, Stanislava. *Dětský voják v soudobém mezinárodním právu*, 2011, s. 5.

⁹⁴ UDOMBANA, Nsongurua J. *War is Not a Child's Play!*, International Law and the Prohibition of Children's Involvement in Armed Conflicts, Temple International & Comparative Law Journal, Vol. 20.1,

2.2.2 Výbor pro práva dítěte

Z materiálního hlediska pokrývá článek 38 celou substanci mezinárodního humanitárního práva a rovněž přejímá i terminologii, proto by termíny použité v tomto článku měly být vykládány v souladu s jejich významem v humanitárním právu.⁹⁵ Po formální stránce je však článek 38 součástí lidsko-právního instrumentu a jeho dodržování je monitorováno Výborem pro práva dítěte jakožto smluvním kontrolním mechanismem založeným Úmluvou o právech dítěte.⁹⁶ Tento monitorovací orgán v hodnotících stanoviscích (Concluding Observations) důsledně vychází z principu nejvyššího zájmu dítěte a smluvní státy mu zasílají zprávy o plnění Úmluvy. Výbor je zastáncem univerzální hranice 18 let a snaží se jí prosadit pro všechny formy účasti dětí v ozbrojených konfliktech a pro nábor do armády. Rovněž se zasazuje o to, aby principy humanitárního práva byly aplikovány univerzálně a regulace se vztahovala i na nestátní aktéry jako ozbrojené skupiny, rebelující síly, paravojenské skupiny a trans-nacionální skupiny.⁹⁷ Ačkoliv Úmluva blíže nespecifikuje pravomoci Výboru, praxe prokázala, že mimo instrukcí a kontrolní funkce, která spočívá v hodnocení zpráv a informací předkládaných mu státy ve stanovených intervalech, poskytuje dále Výbor i autoritativní výklad Úmluvy. Přispívá tak ke sblížení humanitárního práva a mezinárodní ochrany lidských práv přizpůsobením substance a terminologie humanitárního práva lidsko-právnímu rámci.⁹⁸

Přestože Výbor bere v potaz rovněž mezinárodní instrumenty, jako je Statut Mezinárodního trestního soudu nebo Úmluvu o pozemních minách, ve svých závěrečných hodnoceních se vyjadřuje v obecných kategoriích jako *porušení ustanovení mezinárodního humanitárního práva*, aniž by se obracel na konkrétní porušená ustanovení. Nezřídka uvádí relevantní úpravu prostřednictvím dalších pramenů, jako jsou rezoluce a další zprávy orgánů OSN. „*Praxe Výboru neuvádět mezinárodní humanitární právo jako nezávislý pramen práva oslabuje do určité míry odkaz na*

2006, p. 83.

⁹⁵ HÝBNEROVÁ, Stanislava. Ochrana práv dětí za ozbrojeného konfliktu, 2011, s. 3.

⁹⁶ Výbor pro práva dítěte byl zřízen čl. 43 Úmluvy o právech dítěte.

⁹⁷ HÝBNEROVÁ, Stanislava. Dětský voják v soudobém mezinárodním právu, 2011, s. 5.

⁹⁸ HÝBNEROVÁ, Stanislava. Ochrana práv dětí za ozbrojeného konfliktu, 2011, s. 3.

mezinárodní humanitární právo v článku 38. Je to i promarněná příležitost, protože prostřednictvím aplikace článku 38 může Výbor posuzovat zprávy států i s ohledem na normy humanitárního práva, které jsou někdy obsahově přesnější a tudíž pro realizaci práv dítěte vhodnější než ustanovení Úmluvy o právech dítěte.“⁹⁹ Výbor zpravidla nevyužívá možnost extensivně monitorovat soulad chování stran Úmluvy s mezinárodním humanitárním právem skrze článek 38, lze se však domáhat ochranné klauzule v článku 41, který ukládá státům povinnost zajistit nejširší možnou ochranu práv dítěte, která se na ně vztahuje. Článek 38 tak tvoří pouze doplňkový mechanismus, který se uplatní až v případě, že strany Úmluvy nejsou vázány efektivnějším předpisem vnitrostátním nebo mezinárodní povahy a jeho prostřednictvím se lze odvolat na celý systém mezinárodního humanitárního práva.¹⁰⁰

Výbor se rovněž zasloužil svým doporučením o to, že Generální tajemník OSN v roce 1993 jmenoval odborníka, který by ve spolupráci s Centrem pro lidská práva (Centre for Human Rights of the Secretariat) a UNICEF prozkoumal dopad ozbrojených konfliktů na děti, včetně vhodnosti a přiměřenosti již stávajících norem které je mají chránit.¹⁰¹ Tímto expertem byla jmenována Graca Machel, vdova po prezidentu Mozambiku Somora Machelovi a současná manželka Nelsona Mandely. Po dvou letech zkoumání, návštěvách postižených míst a konzultacích předložila Machelová svou zprávu¹⁰² (Machel Report), která zkoumá různé způsoby dopadu ozbrojených konfliktů na dětské vojáky, dále na uprchlíky a oběti sexuálního vykořisťování a násilí. Jejím závěrem je, že děti by se neměly žádným způsobem podílet na válce, neboť v ní dochází k porušení všech práv garantovaných dítěti.¹⁰³ Tato zpráva odhalila rozsah zapojení dětí v ozbrojených konfliktech po celém světě a svá zjištění a doporučení adresovala vládám, mezi-vládním organizacím, OSN a nevládním

---

⁹⁹ HÝBNEROVÁ, Stanislava. *Ochrana práv dětí za ozbrojeného konfliktu*, 2011, s. 3.

¹⁰⁰ *Id.*, s. 4.

¹⁰¹ Protection of Children Affected by Armed Conflicts, G.A. Res. 48/157, bod 7.

Dostupný na WWW: <<http://www.undemocracy.com/A-RES-48-157.pdf>>.

¹⁰² MACHEL, Graca., *The Impact of Armed Conflict on Children*, New York, UN, 1996 UN DOC A/51/306, 25 August 1996. [dále Machel Report].

¹⁰³ Machel Report, par. 30.

strukturám.¹⁰⁴ Zpráva doporučuje věk 18 let jako spodní hranici pro vstup do vládních sil či ozbrojených skupin a stejně tak pro účast v bojových akcích.

Proces ohlašování a zasílání zpráv účastnickými státy vytváří jedinečný systém mezinárodní odpovědnosti na ochranu práv dětí. Tyto zprávy tak slouží k rozvoji politiky, plánování a prosazování práv dětí na ochranu před zapojením do ozbrojených konfliktů.¹⁰⁵ Předkládání souhrnných zpráv ukládá článek 44 Úmluvy o právech dítěte a Výbor má možnost vyžádat si dodatečné informace, které považuje za významné pro provádění úmluvy. Ačkoliv tento systém podávání zpráv nezaručuje sám o sobě plnou implementaci lidských práv, zcela jistě to je krok správným směrem a výhoda oproti kontrolnímu mechanismu Mezinárodního výboru Červeného kříže, který takové povinnosti státům ukládat nemůže. Výbor Červeného kříže jako šířitel a ochránce mezinárodního humanitárního práva má úkoly preventivní i kontrolní, ale veškeré závěry si musí obstarat sám na základě své vlastní iniciativy.¹⁰⁶

2.2.3 Rezoluce Rady bezpečnosti chránící děti před zapojením do válečného konfliktu

Dalšími důležitými mimosmluvními mechanismy, které jsou využívány k zamezení závažného porušování mezinárodních povinností týkajících se dětí, jsou i některé rezoluce Rady bezpečnosti. Rada nemá pravomoc dohlížet na plnění mezinárodních úmluv, má však oprávnění jednat, pokud zde existuje hrozba míru a mezinárodní bezpečnosti. Jednomyslně přijatá *rezoluce Rady bezpečnosti 1379*¹⁰⁷ z roku 2001 kromě jiného žádá generálního tajemníka, aby i nadále ve svých zprávách uváděl

---

¹⁰⁴ UDOMBANA, Nsongurua J. *War is Not a Child's Play!*, International Law and the Prohibition of Children's Involvement in Armed Conflicts, Temple International & Comparative Law Journal, Vol. 20.1, 2006. s. 93.

¹⁰⁵ *Id.*, p. 101.

¹⁰⁶ V mezinárodních ozbrojených konfliktech mohou navštěvovat osoby a místa, které spadají pod ustanovení ŽÚ III a IV a rovněž tak jim musí být umožněno přijímat od takových osob podněty. MVČK disponuje právem iniciativy, čímž se rozumí právo nabídnout služby ve prospěch obětí konfliktů a lze jej uplatnit rovněž ve vnitrostátních konfliktech. Statut MVČK dává této instituci právo na jakoukoliv humanitární iniciativu vycházející z jeho role jakožto specificky neutrální a nezávislé instituce a prostředníka. ONDŘEJ, ŠTURMA, BÍLKOVÁ, JÍLEK a KOLEKTIV, *Mezinárodní humanitární právo*, 1. Vydání. Praha : C.H. BECK, 2010, s. 402 – 403.

¹⁰⁷ Security Council Resolution 1379 (UN Doc. S/RES/1379), 20 November 2001.

své připomínky a návrhy ohledně ochrany dětí a rovněž aby podal Radě bezpečnosti zprávu o implementaci této, ale i předcházejících rezolucí. K této zprávě má být připojen seznam států, které rekrutují nebo jinak využívají děti v ozbrojených konfliktech, čímž porušují své mezinárodněprávní povinnosti¹⁰⁸.

Další významnou rezoluci v boji proti využívání dětských vojáků je *rezoluce Rady bezpečnosti 1539*¹⁰⁹ z roku 2004. Státy figurující na seznamu připojeném ke zprávě generálního tajemníka mají předložit akční plán k ukončení najímání dětí. Přelomovou pak byla *rezoluce Rady bezpečnosti 1612*¹¹⁰ z roku 2005, která již umožňuje sankcionovat státy, které se vyskytnou na seznamu zemí, které rekrutují děti a používají je jako vojáky. Rovněž zakládá systém monitorování a oznamování¹¹¹ a zřizuje pracovní skupinu Rady bezpečnosti, která se setkává jednou za dva měsíce, aby zhodnotila zprávy jednotlivých zemí. V roce 2009 byla přijata *rezoluce Rady bezpečnosti 1882*,¹¹² která opět stvrzuje úmysl podniknout opatření vůči stálým porušovatelům mezinárodní bezpečnosti. To obnáší zákaz exportu a dodávání lehkých zbraní a dalšího vojenského vybavení. Dále pozitivně hodnotí pokrok učiněný ve věci propouštění a znovu začleňování dětí do rodin a komunit.¹¹³

Již od přijetí *rezoluce Rady bezpečnosti 1373* z roku 2001, jakožto reakci na teroristický útok v USA, můžeme sledovat pozoruhodný vývoj v činnosti Rady bezpečnosti, jež má legislativní efekt. Tyto rezoluce znovu potvrzují již stávající

---

¹⁰⁸ ČECHLOVSKÁ, Soňa. *Mezinárodněprávní ochrana dětí v ozbrojených konfliktech*. Praha, 2010. 77-78 s., Diplomová práce. Univerzita Karlova Právnická fakulta, Katedra mezinárodního práva. Vedoucí práce Stanislava Hýbnerová.

¹⁰⁹ Security Council Resolution 1539 (UN Doc. S/Res/1539), 22 April 2004.

¹¹⁰ Security Council Resolution 1612 (UN Doc. S/Res/1612), 26 July 2005.

¹¹¹ Kontrolní mechanismus založený rezolucí 1612 lež provázat činností Výboru pro práva dítěte. Na základě zjištění vyjádřených v závěrečných hodnoceních, tzv. Concluding Observations, může Výbor doporučit konkrétní oblasti, na které se má mechanismus zaměřit.

¹¹² Security Council Resolution 1882(UN Doc. S/Res/1882), 4 August 2009.

¹¹³ ČECHLOVSKÁ, Soňa. *Mezinárodněprávní ochrana dětí v ozbrojených konfliktech*. Praha, 2010. 77-78 s., Diplomová práce. Univerzita Karlova Právnická fakulta, Katedra mezinárodního práva. Vedoucí práce Stanislava Hýbnerová.

soubory právních předpisů a stanoví tak praktické a normativní priority čímž ukazují směr, kterým se mezinárodní právo ubírá.¹¹⁴

2.2.4 Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů (2000)

Po několikaletých jednáních byl v roce 2000 přijat Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování do ozbrojených konfliktů (dále “Opční protokol“), který představuje doposud nejvyšší konsensuálně dosažený standard ochrany dětí před zneužitím v rámci ozbrojených sil či bojových akcí.¹¹⁵ Přestože již v Preambuli uznává, že *pro další posílení práv uznaných Úmluvou o právech dítěte je třeba zvýšit ochranu dětí před zapojováním do ozbrojeného konfliktu*, nelze se zbavit pocitu, že tento Protokol je do jisté míry zklamáním a promarněnou příležitostí poskytnout dítěti řádný mezinárodní standard ochrany v novém tisíciletí.¹¹⁶

Opční protokol ve svém článku 1 ukládá všechna *proveditelná opatření* k zabezpečení toho, aby se členové ozbrojených sil, kteří nedosáhli věku osmnácti let, přímo neúčastnili bojových akcí. Opční protokol následuje dikci článku 38, odst. 2 MÚPD a článku 72, odst. 2 Dodatkového protokolu I a přebírá tak opakovaně slabosti těchto instrumentů při ukládání povinnosti státům dikcí *provést všechna proveditelná opatření* a zajistit, aby se děti *přímo neúčastnily bojových akcí*, proto i pro tento Protokol platí výtky uvedené u předcházejících mezinárodních instrumentů.

Spojené státy americké ve svém interpretačním prohlášení při ratifikaci Opčního protokolu přidaly svou definici proveditelných opatření a to: „...*opatření, která jsou praktická a fakticky možná s ohledem na všechny okolnosti, vládnoucí v té době, zahrnující humanitární a vojenské aspekty*“¹¹⁷ (feasible measures means those measures that are practical or practically possible, taking into account all the circumstances ruling

---

¹¹⁴ LOWE, Vaughan; ROBERTS, Adam aj. *The United Nations Security Council and War: The Evolution of Thought and Practice since 1945*. Oxford 2008, p. 532.

¹¹⁵ HÝBNEROVÁ, Stanislava. *Dětský voják v soudobém mezinárodním právu*, 2011, s. 6.

¹¹⁶ FREELAND, Steven. *Mere Children or Weapons of War*, University of La Verne Review, vol. 29, 2008, p. 36.

¹¹⁷ United States Interpretative Declaration to Optional Protocol I, paragraf 2(A).

at the time, including humanitarian and military considerations). Zůstává tedy otázkou, jak se na tuto definici dívat, zdali ji lze interpretovat ve stejném duchu i jinými státy úmluvy či zdali snad tato definice reflektuje princip mezinárodního obyčejového práva. Pak by tento výklad oslaboval fungování celého mechanismu a dovoľoval za jistých okolností využívání dětí mladších 18 let ve výjimečných situacích, nebo kde by to bylo ospravedlnitelné vojenskou nepředvídatelností.¹¹⁸

Podobně postupovaly Spojené státy americké i u nejasné definice *přímého zapojení*, kterou si vykládají ve smyslu: „(i) znamená okamžitou a aktuální akci na bojišti, která může způsobit újmu nepříteli, protože existuje přímá souvislost mezi touto činností a škodou způsobenou nepřítelem a (ii) nespadá sem nepřímá účast v bojových akcích, jako je shromažďování a předávání vojenských informací, přeprava zbraní, munice či jiného materiálu, nebo umístění v zahraničí“¹¹⁹. Z toho lze odvodit, že pouze využití osob mladších 18 let v první linii bojiště lze subsumovat pod přímé zapojení a jiná činnost již zde tedy spadat nebude.¹²⁰ Definice se poněkud liší v porovnání s interpretací uvedenou ve Statutu Mezinárodního trestního soudu, kde přímé zapojení do bojů pokrývá: „Jak přímou účast v boji tak i aktivní účast na vojenské činnosti spojené s bojem, jako je prohledávání, špionáž, sabotáž a použití dětí jako návnady, poslíčků nebo kontrolních hlídek.“¹²¹ Lze tedy sledovat poměrně tenkou linii mezi definicemi stanovujícími, jaké jednání ještě spadá do přímé účasti a které již nikoliv. Přesto se nelze spokojit ani s nepřímým zapojením dětí v konfliktech, jakožto výsledkem diplomatického kompromisu, neboť této skupiny lze využít k obchodování s dětmi za účelem sexuálního vykořisťování.¹²²

Články 2 a 3 mají za následek zvýšení spodní hranice na 18 let pro *povinné* povolávání do ozbrojených složek, avšak pro dobrovolný vstup do armády platí věk

---

¹¹⁸ FREELAND, Steven. *Mere Children or Weapons of War*, University of La Verne Review, vol. 29, 2008, p. 36.

¹¹⁹ United States Interpretative Declaration to Optional Protocol I, paragraf 2(B), (i) a (ii).

¹²⁰ FREELAND, Steven. *Mere Children or Weapons of War*, University of La Verne Review, vol. 29, 2008, p. 38.

¹²¹ TIEFENBRUN, Susan W. *Child Soldiers, Slavery, and the Trafficking of Children*, TJSLS Legal Studies Research Paper No. 1020341, říjen 2007, p. 31.

¹²² *Id.*, p. 32.

nižší. Státy se zavazují zvýšit minimální věk pro dobrovolné povolávání osob do svých národních ozbrojených sil z hranice 15 let, avšak není určena žádná konkrétnější hranice, pouze má být zohledněno, že osoby mladší 18 let mají právo na zvláštní ochranu. Někteří autoři považují za dostatečnou hranici věk mezi 16. a 17. rokem a praxe států ji potvrzuje.¹²³ Jak už ale bylo uvedeno dříve, většina *dobrovolného* náboru neodráží skutečnou svobodnou vůli dítěte a rovněž bude často obtížné prokázat věk dítěte. Pro státy, které povolují dobrovolné povolávání osob mladších 18 let do svých národních ozbrojených sil, jsou stanoveny ochranné podmínky:

- (i) povolávání je ryze dobrovolné;
- (ii) toto povolávání je provedeno na základě informovaného souhlasu rodičů nebo zákonných zástupců osoby;
- (iii) tyto osoby jsou plně informovány o povinnostech spojených s danou vojenskou službou a
- (iv) tyto osoby poskytnou důvěryhodné potvrzení věku před přijetím do národní vojenské služby.

Tyto osoby se však ani za splnění těchto podmínek nemohou přímo účastnit nepřátelských akcí.

Fakt, že děti jsou snadnou kořistí pro nábor do nevládních ozbrojených sborů, odráží článek 4, který zakazuje ozbrojeným skupinám odlišných od ozbrojených sil státu povolávat nebo používat v bojových akcích osoby mladší 18 let bez výjimek a přikazuje státům takovéto jednání kriminalizovat. Ironií pak zůstává skutečnost, že státy se tímto protokolem zavazují k povinnosti zdržet se jednání a stejnou povinnost ukládají i případnému nepříteli, který se ale zřejmě nebude cítit těmito povinnostmi vázán. A lze rovněž předpokládat, že osoby bojující proti vládě, budou následně souzené spíše pro velezradu, než pro nábor dětských vojáků¹²⁴, nezhostí-li se potrestání mezinárodní soud.

---

¹²³ TIEFENBRUN, Susan W. *Child Soldiers, Slavery, and the Trafficking of Children*, TJSJ Legal Studies Research Paper No. 1020341, 2007, p. 32.

¹²⁴ UDOMBANA, Nsongurua J. *War is Not a Child's Play!*, *International Law and the Prohibition of Children's Involvement in Armed Conflicts*, *Temple International & Comparative Law Journal*, Vol. 20.1,

Opční protokol není dokonalý mezinárodní instrument a stále zde nalezneme slabá místa, která je potřeba revidovat. Protokol ani MÚPD nepodává definici dětského vojáka, ale spíše specifikují parametry, na základě kterých lze zapojit děti do vládních či nevládních ozbrojených složek.¹²⁵ Stále tak proto lze považovat dokument *Capetown Principles* za nejpřesnější definici dětského vojáka, ačkoliv se nejedná o závazný mezistátní dokument. Definice dětského vojáka má jiný význam než termín bojovník (combatant) a nemělo by docházet k jejich záměně. V mezinárodním humanitárním právu je tento termín používán jako protiklad k pojmu civilista. Děti, které jsou v postavení civilistů nebo bojovníků, tak mají rozdílná práva a dopadá na ně různá ochrana v ozbrojeném konfliktu. Proto i dětský voják, který není součástí oficiální armády, ale který se účastní boje, je tak zcela nechráněn a nevztahuje se na něj ani status civilisty či bojovníka.¹²⁶

Již z povahy opčního protokolu je zřejmé, že záleží zcela na dobrovolnosti států, zdali k němu přistoupí a to s ohledem na jejich praxi a legislativu. Dobrovolný nábor dětí mezinárodní právo stále nezakazuje. Jak bylo již zmíněno, státy jako Velká Británie či USA povolují dobrovolný vstup do armády osobám mladším 18 let a v případě Velké Británie tvoří tito rekruti dokonce 35 procent.¹²⁷ Právě tyto vyspělé státy by měly jít příkladem a zvýšit tuto hranici na 18 let i vzhledem ke skutečnosti, že většina států má stanovenou tuto hranici pro trestní odpovědnost jak za války, tak i v časech míru¹²⁸. Je proto z dlouhodobějšího hlediska neudržitelné, aby osoby, které nejsou považovány za

---

2006, p. 95.

¹²⁵ TIEFENBRUN, Susan W. *Child Soldiers, Slavery, and the Trafficking of Children*, TJS Legal Studies Research Paper No. 1020341, 2007, p. 32.

¹²⁶ *Id.*, p. 33.

¹²⁷ FREELAND, Steven. *Mere Children or Weapons of War*, University of La Verne Review, vol. 29, 2008, p. 40. Dále UDOMBANA, Nsongurua J. *War is Not a Child's Play!*, International Law and the Prohibition of Children's Involvement in Armed Conflicts, Temple International & Comparative Law Journal, Vol. 20.1, 2006, p. 61.

¹²⁸ UDOMBANA, Nsongurua J. *War is Not a Child's Play!*, International Law and the Prohibition of Children's Involvement in Armed Conflicts, Temple International & Comparative Law Journal, Vol. 20.1, 2006, p. 97.

plně odpovědné a nemají ani volební právo¹²⁹, mohly vstupovat do armády a nést tak plně následky za svá jednání.¹³⁰

2.3 Africká charta práv a blaha dítěte (1999)

Vzhledem k palčivému problému využívání dětských vojáků na tomto kontinentu byla přijata Africká charta práv a blaha dítěte (dále "Africká charta"), která se jako jediný regionální instrument zabývá touto problematikou. Jako taková odráží africké zvláštnosti a specifika a bere v potaz lidskoprávní instrumenty tohoto kontinentu s ohledem na kulturní dědictví, historické pozadí a faktory, které stály za rozvojem africké civilizace.¹³¹ Rovněž zohledňuje skutečnost, že situace většiny afrických dětí zůstává kritická vzhledem k jejich sociálně-ekonomickému a kulturnímu vývoji, přírodním katastrofám, četným ozbrojeným konfliktům, vykořisťování a hladu, a proto dítě potřebuje speciální záruky a ochranu pro jeho psychický a fyzický vývoj.¹³²

Charta definuje dítě jako každou lidskou bytost mladší 18let a zakazuje dětem ve věku 15 až 18 let i dobrovolný vstup do armády.¹³³ Díky absolutnímu zákazu povolávání a účasti dětí mladších 18 let v ozbrojených konfliktech se zde uplatňuje nejvyšší standard ochrany dítěte za ozbrojeného konfliktu (oproti MÚPD).¹³⁴ Rovněž používá striktnější jazyk, když ukládá státům využít *všechna nezbytná opatření* (all necessary measures) namísto doposud používaného termínu *veškerých proveditelných opatření* (all feasible measures) v jiných instrumentech¹³⁵.

Smluvním stranám je rovněž po vzoru Úmluvy o právech dítěte ukládána povinnost v článku 22(3) dodržovat své závazky a povinnosti vyplývající

---

¹²⁹ Převážná většina států umožňuje svým občanům volit po dosažení hranice 18 let, nebo hranice vyšší a to mezi 19 a 21 rokem. Nejnižší hranice 16 let se uplatňuje ve čtyřech státech a to Brazílie, Kuba, Irán a Nikaragua.

¹³⁰ UDOMBANA, Nsongurua J. War is Not a Child's Play!, International Law and the Prohibition of Children's Involvement in Armed Conflicts, Temple International & Comparative Law Journal, Vol. 20.1, 2006, p. 97.

¹³¹ Preambule Africké charty práv a blaha dítěte a UDOMBANA, s. 79.

¹³² *Id.*

¹³³ Článek 22,(2) Africké charty.

¹³⁴ HÝBNEROVÁ, Stanislava. Dětský voják v soudobém mezinárodním právu, 2011, s. 6.

¹³⁵ Např. Dodatkový protokol II.

z mezinárodního humanitárního práva a učinit veškerá proveditelná opatření k zajištění ochrany a péče o děti postižené ozbrojeným konfliktem. Zatímco MÚPD státům přímo nařizuje dodržovat humanitární právo, Africká charta pouze ukládá dodržovat závazky, které na sebe státy dobrovolně převzaly. Fakticky to ovšem nehraje přílišnou roli, neboť humanitární právo a povinnosti z něj vyplývající jsou součástí mezinárodního obyčejového práva.

Povinnost ochrany se vztahuje rovněž na vnitřní napětí a rozbroje což je významné s ohledem na skutečnost, že instrumenty humanitární a lidskoprávní neupravují vnitřní napětí a nepokoje, jako jsou vzpoury a sporadické násilné akty, ačkoliv mohou porušovat lidský život a lidská práva stejně jako mezistátní ozbrojené konflikty.¹³⁶

K únoru 2011 ratifikovalo Africkou chartu 47 států z celkového počtu 53, jež se na kontinentu nachází. Sedm států¹³⁷ Africkou chartu podepsalo, avšak neratifikovalo. Některé z těchto států hrubě porušují lidská práva jako například DRC, Saharská arabská demokratická republika, Somálsko či Súdán. Porušování těchto práv spočívá ve verbování dětských vojáků, sňatcích dětí, obchodování s dětmi, zotročování, zneužívání drog, sexuálním vykořisťování, dětské práci.

2.4 Úmluva mezinárodní organizace práce číslo 182 (1999)

Mezinárodní organizace práce vytváří a následně dohlíží na aplikaci mezinárodních pracovních norem, jejichž součástí je i úprava práce dětí. V roce 1973 přijala Úmluvu číslo 138 o minimálním věku, která dala impuls k postupnému odstraňování dětské práce a stanoví věkovou hranici pro vstup do práce. Spodní hranice nesmí předcházet věku ukončení povinné školní docházky a zároveň nesmí být nižší než

---

¹³⁶ UDOMBANA, Nsongurua J. War is Not a Child's Play!, *International Law and the Prohibition of Children's Involvement in Armed Conflicts*, Temple International & Comparative Law Journal, Vol. 20.1, 2006, p. 83-84.

¹³⁷ Demokratická republika Kongo, Středoafriická republika, Saharská arabská demokratická republika, Somálsko, Svatý Tomáš a Princův ostrov, Swazijsko, Tunis.
Dostupný na WWW: <http://www.au.int/en/sites/default/files/96Welfare_of_the_Child.pdf>.

15 let.¹³⁸ Dne 17. června 1999 Mezinárodní organizace práce učinila další krok k posílení právních základů ochrany dětí před dětskou prací a potažmo před účastí v ozbrojených konfliktech na konferenci v Ženevě, kde byla přijata Úmluva mezinárodní organizace práce číslo 182 o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce (dále “Úmluva 182“). Úmluva následuje jiné právní instrumenty a za dítě považuje všechny osoby mladší 18 let. Signatářům ukládá povinnost přijmout *okamžitá a účinná opatření k zajištění zákazu a odstranění nejhorších forem dětské práce*.¹³⁹ Úmluva 182 zdůrazňuje, že využívání dětských vojáků je úzce spojeno se zločiny obchodování s lidmi, porušováním ustanovení o dětské práci a otroctvím¹⁴⁰. Za nejhorší formy dětské práce jsou tak v článku 3 uvedeny *všechny formy otroctví a praktik podobných otroctví, jako je prodej a obchodování s dětmi, ... nucená nebo povinná práce, včetně nuceného nebo povinného najímání dětí k účasti v ozbrojených konfliktech. A rovněž i práce, která je svou povahou nebo okolnostmi, za kterých je vykonávána, schopna poškodit zdraví, ohrozit bezpečnost nebo morálku dětí*. Ačkoliv přesná čísla neexistují,¹⁴¹ Mezinárodní organizace práce uvádí, že přibližně 180 milionů pracujících dětí ve věku od 5 do 17 let vykonává právě nejhorší formy dětské práce a 8 milionů dětí je zapojeno právě do činnosti spočívající v otroctví, obchodu s lidmi anebo jsou využívány jako dětské vojáci v ozbrojených konfliktech.¹⁴²

Úmluva 182 jako první právní instrument považuje využívání dětí v armádě za druh dětské práce, stanoví hranici 18 let pro nábor do armády a nedobrovolné nebo

---

¹³⁸ UDOMBANA, Nsongurua J. War is Not a Child's Play!, *International Law and the Prohibition of Children's Involvement in Armed Conflicts*, Temple International & Comparative Law Journal, Vol. 20.1, 2006, p. 90.

¹³⁹ Úmluva 182, článek 1 a 2.

¹⁴⁰ TIEFENBRUN, Susan W. *Child Soldiers, Slavery, and the Trafficking of Children*, TJS Legal Studies Research Paper No. 1020341, 2007, p. 52.

¹⁴¹ Kari Tapiola, výkonný ředitel pro Normy a základní principy práva při Mezinárodní organizaci práv, uvedl na konferenci z r. 2010, že na 215 milionů dětí na celém světě vykonávají dětskou práci a 115 milionů z nich pak vykonává ty nejhorší formy dětské práce. Dostupné na WWW: <http://www.ilocarib.org.tt/index.php?option=com_content&view=article&id=1364:global-conference-calls-for-renewed-efforts-to-eliminate-the-worst-forms-of-child-labour&catid=214:2010-news&Itemid=1209>.

¹⁴² TIEFENBRUN, Susan W. *Child Soldiers, Slavery, and the Trafficking of Children*, TJS Legal Studies Research Paper No. 1020341, 2007, p. 53.

nucené povolávání do armády považuje za nejhorší formu dětské práce.¹⁴³ Ačkoliv se úmluva explicitně nevyjadřuje k otázce dobrovolného vstupu do armády, měl by i v takovémto případě platit zákaz, neboť se bezesporu jedná o činnost, která je schopna poškodit zdraví, ohrozit bezpečnost a morálku dětí.¹⁴⁴ Úmluva 182 ukládá stranám výslovně povinnost zajistit, aby nucené nebo povinné najímání dětí k účasti v ozbrojených konfliktech bylo kvalifikováno jako trestný čin podle vnitrostátního práva s odpovídajícími sankcemi¹⁴⁵.

2.5 Protokol o prevenci, potírání a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi (2000)

Obchod s dětmi se stal vážným problémem, který upoutal světovou pozornost nejen proto, že porušuje právo dítěte nerušeně vyrůstat v ochranném prostředí oproštěného od zneužívání a vykořisťování, ale proto, že přímo porušuje univerzální právo na život a ochranu před otroctvím v jeho jakékoliv podobě.¹⁴⁶ Protokol o prevenci, potírání a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi (dále "Palermský protokol") je první mezinárodní úmluva, která se zabývá problematikou obchodu s lidmi a obsahuje obecně uznávanou definici, pod kterou spadá „*najímání, přeprava, převoz, přechovávání nebo přijetí osob za účelem zneužívání za pomoci hrozby, použití síly nebo jiných forem donucení, za pomoci únosu, podvodu, uvedení v omyl nebo zneužití moci či stavu bezbrannosti nebo pomoci předání nebo přijetí plateb či výhod, a to za účelem získání souhlasu osoby mající kontrolu nad jinou osobou.*“¹⁴⁷ Zneužívání zahrnuje přinejmenším zneužívání prostituce, jiné formy sexuálního zneužívání, nucenou práci nebo poskytování služeb, otroctví, nebo podobné praktiky jako otroctví, nevolnictví či odnětí orgánů. Uvedené způsoby obchodu s lidmi nelze považovat za vyčerpávající taxativní seznam, proto dovoluje zahrnutí dětských vojáků

---

¹⁴³ HÝBNEROVÁ, Stanislava. Dětský voják v soudobém mezinárodním právu, 2011, s. 8.

¹⁴⁴ Úmluva 182, čl. 3(d).

¹⁴⁵ Doporučení (č. 190) o zákazu a urychlených krocích k odbourání nejhorších forem dětské práce, 1999, článek 12(a).

¹⁴⁶ ILO/IPEC, *Rapid Assessment Report in Trafficking of Children into Worst forms of Child Labor, including Child Soldiers in Uganda*, February 2007.

¹⁴⁷ Palermský protokol, čl. 3.

pod tuto definici¹⁴⁸. V návaznosti na úmluvu Mezinárodní organizace práce, je nábor dětí, či využívání dětí v ozbrojených konfliktech považováno za jednu z nejhorších forem dětské práce.

K obchodu s lidmi v podobě využívání dětských vojáků dochází vždy, když chybí souhlas a dochází k jejich vykořisťování. Nedobrovolný nábor nebo neinformovaný souhlas rodiče či zákonného zástupce, jakož i neinformovanost o povinnostech spojených s vojenskou službou naplňují podmínky nedovoleného náboru a potažmo zakládá zločin obchodu s lidmi. Dětské vojáci spadají do problematiky obchodování s dětmi, neboť se jedná o nebezpečnou činnost, jež narušuje právo dítěte na vzdělání, zdraví a jeho duševní rozvoj.¹⁴⁹ Pro obchod s lidmi není potřeba, aby došlo k překročení hranic, ale postačuje, děje-li se tak uvnitř jedné země.¹⁵⁰

Násilně rekrutované děti nemají možnost svobodné volby nebo dát vážně míněný souhlas. A právě fakt, zdali dítě projevilo souhlas je rozhodující pro určení, zdali nábor do ozbrojených složek zakládá zločin obchodování s lidmi v souladu s ustanovením Palermského protokolu.¹⁵¹ Pokud dítě vstoupí do služby dobrovolně, nebude se na něj vztahovat ustanovení bránící obchodování s lidmi.¹⁵² Dětem často chybí schopnost posoudit, co je nejlepší v jejich zájmu, vytvořit si názor nebo analyzovat situaci do které se mohou dostat. Proto určit kvalifikovaně, zdali byl souhlas vyjádřen zcela dobrovolně, bez tlaku okolních událostí, je velmi složité a neměl by být rozhodující při aplikaci Palermského protokolu.¹⁵³

---

¹⁴⁸ MADSEN, Jessica Nann. *Boy-Child Soldiers in the DRC: A Problem and Policy-Oriented Analysis*, 2010, p. 8.

¹⁴⁹ SANDRINE, Valentine. *Trafficking of Child Soldiers: Expanding the United Nations Convention on the Rights of the Child and its Optional Protocol on the Involvement of Children in Armed Conflict*, New England Journal of International & Comparative Law, Vol. 9.1, 2007, p. 118.

¹⁵⁰ *Id.*

¹⁵¹ Protokol o prevenci, potírání a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi, 2000, čl. 3(a).

¹⁵² TIEFENBRUN, Susan W. *Child Soldiers, Slavery, and the Trafficking of Children*, TJS Legal Studies Research Paper No. 1020341, říjen 2007, s. 11-12.

¹⁵³ *Id.*

2.6 Statut Mezinárodního trestního soudu

Mezinárodní trestní soud, který vznikl na základě Římského statutu ze dne 17. července 1998, lze považovat za nejvýznamnější mezinárodní organizaci od vzniku OSN.¹⁵⁴ Jako první stálý trestní soud položil mezník pro mezinárodní spolupráci a učinil největší krok k mnohostranné justiční spolupráci od Norimberského a Tokijského tribunálu po Druhé světové válce.¹⁵⁵ Ačkoliv se jedná o unikátní trestní soud, lze jeho kořeny odvozovat od těchto vojenských soudů, jakož i od nedávno vzniklých a stále fungujících ad-hoc trestních tribunálů pro bývalou Jugoslávii a Rwandu. Potvrzuje se tak vývojový trend, kdy se státní suverenity postupně vytrácí na úkor globálního mezinárodního právního řádu a kdy se jedinec stává subjektem mezinárodního práva. Úkolem Mezinárodního trestního soudu je trestat nejzávažnější zločiny týkající se mezinárodního společenství, které nesmějí zůstat nepotrestány.¹⁵⁶ Spadá sem tak zločin genocidy, zločiny proti lidskosti, stále nedefinován zločin agrese a válečné zločiny - kam především spadá problematika dětských vojáků, a to pokud byly spáchány po 1. červenci 2002, odkdy má Mezinárodní trestní soud svůj mandát.

Válečné zločiny spadají pod Římský statut zejména, jsou-li páčány v rámci plánu či politické linie nebo v rámci rozsáhlého páčání trestné činnosti tohoto typu.¹⁵⁷ Válečný zločin v sobě zahrnuje i případy ozbrojených konfliktů, které nemají mezinárodní charakter a rozumí se jim tak i:

Vážná porušení čl. 3 společného čtyřem Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 a zejména níže uvedené činy páčané proti osobám, které se aktivně neúčastní nepřátelských akcí, včetně příslušníků ozbrojených sil, kteří složili zbraně a těch

---

¹⁵⁴ Římský statut se stal účinným dne 1. července 2002 po dosažení 60 ratifikací. K 1. listopadu 2011 je smluvními stranami Římského statutu 119 zemí – 33 afrických států, 17 z asijsko-tichomořské oblasti, 18 z východní Evropy, 26 z oblasti Latinské Ameriky a Karibiku, 25 ze západní Evropy a jiných států (Austrálie a Kanada a Nový Zéland). Dostupný na WWW: <<http://www.icc-cpi.int/Menus/ICC/>>.

¹⁵⁵ UDOMBANA, Nsongurua J. War is Not a Child's Play!, International Law and the Prohibition of Children's Involvement in Armed Conflicts, Temple International & Comparative Law Journal, Vol. 20.1, 2006, p. 84.

¹⁵⁶ Římský statut, preambule 4.

¹⁵⁷ Římský statut, čl. 8(1).

kterí jsou neschopni boje z důvodu nemoci, zranění, zajetí nebo z jakéhokoli jiného důvodu:

- (i) násilné činy proti životu a osobě, zejména vražda všeho druhu, mrzačení, kruté zacházení a mučení;*
- (ii) těžké urážky lidské důstojnosti, zejména pokořující a ponižující zacházení;*
- (iii) brání rukojmích;*
- (iv) ukládání trestů a vykonávání poprav bez předchozího rozsudku vyneseného řádně ustaveným soudem poskytujícím veškeré záruky soudního řízení, které jsou obecně považovány za nezbytné.¹⁵⁸*

Pod válečné zločiny rovněž spadají jiné případy závažného porušení zákonů a obyčejů platných v mezinárodních ozbrojených konfliktech v existujícím rámci mezinárodního práva, zahrnující znásilnění, sexuální otroctví, nucenou prostituci, nucené těhotenství ... nucenou sterilizaci či jiné formy sexuálního násilí, které jsou rovněž závažným porušením Ženevských úmluv.¹⁵⁹ Formulace nebo jiné formy sexuálního násilí dává tomuto ustanovení otevřený charakter, avšak za splnění podmínky, že se bude jednat o rozsáhle páchání trestné činnosti.

Především však výslovně zahrnuje *odvody či nábor dětí mladších patnácti let do ozbrojených sil státu nebo jejich využívání k aktivní účasti v nepřátelských akcích,*¹⁶⁰ bez rozdílu, zda se jedná o mezinárodní či vnitrostátní konflikt.¹⁶¹ Pro naplnění není potřeba, aby k odvodu či náboru byla použita síla, jako je obecně vyžadováno u válečných zločinů a odpovědnost nelze zprostit ani v případě souhlasu dobrovolného vstupu dítěte. Ve vztahu k požadavku věku je postačující nedbalost namísto úmyslu, s ohledem na dikci *měl vědět* (should have known) jak je uvedeno ve Směrnici pro určování skutkových podstat konkrétních zločinů (dále jen “Elements of Crime“).¹⁶²

---

¹⁵⁸ Římský statut, článek 8, odst.2 (c).

¹⁵⁹ Římský statut, článek 8, odst.2 (c)(xxii).

¹⁶⁰ Římský statut, článek 8, odst.2 (b)(xxvi).

¹⁶¹ Římský statut, článek 8, odst.2 (b)(xxvi) pro mezinárodní konflikty a článek 8, odst.2 (e)(vii) pro jiné než mezinárodní konflikty.

¹⁶² Komentář k Římskému statutu Mezinárodního trestního soudu, ICL Database & Commentary, (90). Dostupné na WWW: <http://www.iclklamberg.com/Statute.htm#_ftn90>.

Dané ustanovení bylo značně kritizováno pro zavedení nedbalostní odpovědnosti do trestněprávního ustanovení. Přesto je třeba podotknout, že tento pojem je užíván ve shodě s judikaturou Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii, která odkazuje na bezohlednost (*recklessness*) či úmyslnou slepotu (*wilful blindness*)¹⁶³. Proto lze uloženou povinnost ověřit si věk dítěte považovat za postup správným směrem jak dosáhnout, aby neunikl trestní odpovědnosti ani ten, kdo ať již úmyslně či z nedbalosti tak neučiní.

2.6.1 Odvod, nábor a aktivní účast v nepřátelských akcích

Zločinu náboru dětí se tak lze dopustit třemi různými způsoby a to:

- (i) *odvodem* (*conscriptio*) dětí mladších patnácti let
- (ii) *náborem* (*enlist*) dětí mladších patnácti let
- (iii) využívání k aktivní účasti v nepřátelských akcích.

Římský statut rozlišuje odvod a nábor dětí mladších patnácti let na rozdíl od Dodatkového protokolu I. a Mezinárodní Úmluvy o právech dítěte, které používají pojem *povolávání* (*recruitment*). Tento termín byl i v původním návrhu Římského statutu, avšak ustoupilo se od něj z důvodu,¹⁶⁴ že jeho význam je podmíněn aktivním přístupem orgánu při získávání osob do ozbrojených sil.¹⁶⁵ To rovněž potvrdil soudce Geoffrey Robertson ve svém odlišném stanovisku v případě Samuel Hinga Norman, kde prohlásil, že *povolávání* (*recruitment*) je pojem, který zahrnuje některé aktivní stimulační rekrutů v podobě na ně vytvářejícího se tlaku, aby je přiměli k *náboru* (*enlist*) a nejde

---

¹⁶³ CRYER, Robert, FRIMAN, Hakan, ROBINSON Darryl, WILMSHURST, Elizabeth. *An Introduction to International Criminal Law and Procedure*, 1. Vydání. New York: Cambridge University Press, 2008, p. 260-261.

¹⁶⁴ Dalším důvodem bylo uklidnit USA, které proti termínu *povolávání* vystupovalo a argumentovalo, že kriminalizace účasti dětí v ozbrojeném konfliktu nereflektuje mezinárodní obyčejové právo a rovněž, že se jedná spíše o ustanovení spadající do materie lidskoprávní, než trestněprávní. UDOMBANA, p. 86.

¹⁶⁵ HAPPOLD, Matthew. *Child Recruitment as a Crime under the Rome Statute of the International Criminal Court*, 2007, p. 7.

tak o synonyma.¹⁶⁶ Přesto je třeba podotknout, že někteří autoři jako Udombana, neuznávají tyto rozdíly a považují za správné tyto termíny interpretovat shodně.

Na rozdíl od *povolávání* tak mají termíny *odvod* a *nábor* pasivnější význam spočívající především v administrativním úkonu uvedení osoby do seznamu. *Nábor* lze definovat jako zaevidování osoby do vojenských složek, být zapojen jako voják.¹⁶⁷ *Odvod* je zase povinná registrace pro ozbrojené síly a má přimět osoby k vojenské službě, často povinně.¹⁶⁸ K *odvodu* tedy dojde, jsou-li rekruti nuceni k náboru právními předpisy, ať již jsou v souladu s vnitrostátním právem, či nikoliv.¹⁶⁹ Ačkoliv se má obecně za to, že k *náboru* dochází jak dobrovolně, tak i nuceně, vzhledem k jeho vymezení jako alternativě k *odvodu*, bude častěji používán v souvislosti s přijímáním dobrovolníků do ozbrojených sil.¹⁷⁰ Ať již tedy dojde k registraci, či evidenci dětí mladších 15 let do ozbrojených sil jakýmkoliv způsobem, dobrovolně či nuceně, v důsledku vládní politiky, vlastní iniciativy nebo se souhlasem, bude jej možné kriminalizovat dle ustanovení Římského statutu.¹⁷¹

Římský statut rovněž používá termín *aktivní účast v nepřátelských akcích* (participate actively in hostilities) na rozdíl od dříve hojně užívaného termínu *přímá účast v nepřátelských akcích* (direct part in hostilities), kterého je užito v Opčním protokolu¹⁷² nebo obou Dodatkových protokolech k Ženevským Úmluvám.¹⁷³ Účelem je zřejmě snaha o co nejširší výklad této definice, v zájmu větší ochrany dítěte před

---

¹⁶⁶ *Prosecutor v Samuel Hinga Norman*, Case No. SCSL-2004-14-AR729E, odst. 27.

¹⁶⁷ UDOMBANA, Nsongurua J. War is Not a Child's Play!, *International Law and the Prohibition of Children's Involvement in Armed Conflicts*, Temple International & Comparative Law Journal, Vol. 20.1, 2006, p. 87. HAPPOLD, Matthew. Child Recruitment as a Crime under the Rome Statute of the International Criminal Court, 2007, p. 7.

¹⁶⁸ *Id.*

¹⁶⁹ HAPPOLD, Matthew. Child Recruitment as a Crime under the Rome Statute of the International Criminal Court, 2007, p. 7.

¹⁷⁰ Komentář k Římskému statutu Mezinárodního trestního soudu, ICL Database & Commentary, (90). Dostupné na WWW: <http://www.iclklamberg.com/Statute.htm#_ftn90>.

¹⁷¹ HAPPOLD, Matthew. Child Recruitment as a Crime under the Rome Statute of the International Criminal Court, 2007, p. 8.

¹⁷² Opční protokol, čl. 1.

¹⁷³ Dodatkový protokol I, článek 51 (3), Dodatkový protokol II, článek 13 (3).

porušením jeho práv při povolání do ozbrojených složek.¹⁷⁴ Bude sem tak spadat činnost spojená s bojem, jako je špionáž, sabotáže, využívání dětí jako návnad, kurýrů či na kontrolních stanovištích, a stejně tak aktivity, které se budou odehrávat v blízkosti přední linie, včetně zásobování. Nebude se ale vztahovat na aktivity nesouvisející s nepřátelskými akcemi jako je dodávka potravin na leteckou základnu nebo použití osob jako domácí personál pro vojenské hodnostáře.¹⁷⁵

2.6.2 Ozbrojené síly státu a jiné ozbrojené skupiny

Aby došlo k naplnění skutkové podstaty uvedené v článku 8(2)(b)(xxvi) musí dojít k odvodu či náboru do *ozbrojených sil státu* (national armed forces). Původní návrh používal termín *stálé ozbrojené síly* (regular armed forces), avšak změnu si vynutily arabské státy, aby se vyhnuly aplikaci ustanovení na Palestině, zapojené v intifádě. Jejich snahu lze přesto považovat za zbytečnou s ohledem na rozhodnutí Tadić (Tadić test)¹⁷⁶, kde ICTY judikoval, že tento termín se nevztahuje jen na státní ozbrojené složky, ale vztahuje se rovněž na vlastenecké ozbrojené skupiny. Soud tak zcela jasně vyjádřil svůj postoj, že vykládat termín *ozbrojené síly státu* ve smyslu vládní ozbrojené síly by bylo v rozporu s cílem a účelem Římského statutu, a především pak s Preambulí a principem neponechat nepotrestány nejtěžší zločiny dotýkající se mezinárodních společenství.

---

¹⁷⁴ FREELAND, Steven. Mere Children or Weapons of War, University of La Verne Review, vol. 29, 2008, p. 44.

¹⁷⁵ Child Soldiers International, *International Standards*, 2010. Dostupné na WWW: <<http://www.child-soldiers.org/childsoldiers/international-standards>>.

¹⁷⁶ *Prosecutor v Tadić*, Case no. IT-94-1-A, ICTY, 1999.

3 TRESTNĚPRÁVNÍ POSTIH

Ačkoliv je problematika využívání dětí v ozbrojených konfliktech známá mezinárodnímu společenství již poměrně dlouho a došlo rovněž k přijetí značného počtu mezinárodních instrumentů, které zakazovaly využívání dětí, žádaný efekt se nedostavil a viníci nebyli potrestáni. Jednalo se však pouze primární normy mezinárodního práva, které byly nedostačující a završení snahy dohnat viníky k spravedlnosti byly naplněny až přijetím sekundárních mezinárodněprávních norem s přijetím Římského statutu.¹⁷⁷ Dané porušení kogentních zákazů vyvolává nejen mezinárodněprávní odpovědnost státu, ale přistupuje k ní i individuální trestní odpovědnost osob, které se v postavení státních orgánů takového jednání dopustily.¹⁷⁸ K trestnímu stíhání pak může dojít na základě univerzální jurisdikce státu nebo na základě mezinárodní spolupráce více států, mezinárodního společenství, prostřednictvím mezinárodních trestních soudů.¹⁷⁹

3.1 Mezinárodní Ad hoc tribunály a soudy

3.1.1 Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii a Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu

První významným krokem na tomto poli bylo ustavení Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii (dále "ICTY"), do jehož pravomoci spadalo trestat pachatele zločinu dle mezinárodního práva. Tribunál byl zřízen jednomyslně přijatým usnesením¹⁸⁰ Rady bezpečnosti OSN podle kapitoly VII. Charty OSN. Dle Statutu je Tribunál příslušný ke stíhání vážných porušení Ženevských úmluv, jiných porušení zákonů a obyčejů války, zločinu genocidy a zločinu proti lidskosti. Zvláštností ICTY

---

¹⁷⁷ VÁLEK, P. *Klíčová rozhodnutí mezinárodních trestních tribunálů ve světle mezinárodního práva*, 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 87.

¹⁷⁸ ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P. *Mezinárodní právo veřejné*, 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 779.

¹⁷⁹ *Id.*

¹⁸⁰ *International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia*, ICTY, Security Council Resolution 827, 25. 5. 1993.

bylo pak znění článku 9, upravující národní jurisdikci, která je podřízena jurisdikci tohoto Tribunálu.¹⁸¹

Druhým počinem na tomto poli bylo o rok později zřízení Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu (dále "ICTR"). Tento sesterský tribunál byl zřízen stejným způsobem¹⁸² jako ICTY, přesto zůstal poněkud ve stínu prvního tribunálu, snad pro jeho lokaci v tanzanské Arushi a proto, že kopíroval do značné míry jugoslávský statut a využíval i některých orgánů předešlého tribunálu, konkrétně Odvolací komoru o sedmi soudcích a Úřad žalobce.¹⁸³ Věcná jurisdikce dle článku 2-4 stíhala zločiny genocidy, zločiny proti lidskosti a porušení společného čl. 3 Ženevských úmluv a rovněž Dodatkového protokolu II.

Ačkoliv v obou těchto konfliktech docházelo k využívání dětských vojáků, statuty ICTY ani ICTR válečný zločin využívání odvodů a náborů dětí neobsahují a nebyl tedy nikdo ani za dané jednání potrestán.¹⁸⁴ Přesto dané tribunály měly význam pro přípravu půdy pro budoucí fungování Mezinárodního trestního soudu. Oba konflikty měly podobu občanské války, přesto poprvé v historii došlo k postihu porušování kogentní normativity i za vnitřního konfliktu, což bylo doposud považováno za interní věc států a příslušelo pouze domácím soudům takovéto jednání trestat, pokud zde byla vůle tak činit.¹⁸⁵ Tribunály prokázaly vysokou míru argumentační schopnosti při zdůvodnění svých rozhodnutí a argumentace u zásadních otázek byla přejímána i nastupujícími soudy. Především se pak bude jednat o případ Tadic, kde nebylo pochyb o tom, že porušil primární normy mezinárodního práva, ať už smluvní nebo obyčejové povahy. Došlo zde však k aplikaci mezinárodního humanitárního práva aplikovaného ve

---

¹⁸¹ Díky nadřazenosti jurisdikce tribunálu nad národními soudy byl vyžádán tribunálem i bývalý jugoslávský prezident Slobodan Milošević, jehož se chystal bělehradský soud stíhat jen za zneužití pravomoci a majetkové trestné činy, avšak nikoliv za zločiny dle mezinárodního práva. Hrozilo tak, že se nebude zpovídat z válečných zločinů. ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P. *Mezinárodní právo veřejné*, 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 780.

¹⁸² *International Criminal Tribunal for Rwanda*, ICTR, Security Council Resolution 955, 8. 11. 1994

¹⁸³ ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P. *Mezinárodní právo veřejné*, 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 781.

¹⁸⁴ VÁLEK, P. Klíčová rozhodnutí mezinárodních trestních tribunálů ve světle mezinárodního práva, 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 87.

¹⁸⁵ ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P. *Mezinárodní právo veřejné*, 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 781.

vnitrostátním ozbrojeném konfliktu. Musela tak být zodpovězena otázka, zdali již v mezinárodním obyčejovém právu došlo ke zformování sekundárních norem, které by kriminalizovaly jednání porušující tyto primární normy a učinily z něj válečný zločin. Odvolací senát pečlivě zdůvodňoval své rozhodnutí obsáhlou státní praxí a některými dokumenty dokládající *opinio iuris*. Pokud je tedy určité jednání mezinárodním právem zakázáno, aniž by bylo výslovně označeno za válečný zločin, musí být pachatel připraven nést následky i možnost, že se bude zodpovídat před mezinárodním trestním tribunálem.¹⁸⁶

3.1.2 Zvláštní soud pro Sierra Leone

Třetí významný soud mající mezinárodní povahu je Zvláštní soud pro Sierra Leone (dále “SCSL“)¹⁸⁷. Na rozdíl od svých předchůdců byl zřízen mezinárodní dohodou mezi OSN a státem Sierra Leone a to na základě žádosti Rady bezpečnosti.¹⁸⁸ Součástí dohody byl i Statut, jež ukládá v čl. 2-4 stíhat jednak *ius cogens* – zločiny proti lidskosti, porušení článku 3 Ženevských úmluv, Dodatkového protokolu II a jiná závažná porušení mezinárodního humanitárního práva, tak rovněž aplikovat vnitrostátní právo státu Sierra Leone. Proto je tento soud označován přízviskem hybridní a v jeho senátu jsou zastoupeni jak převažující zahraniční soudci, tak i domácí.¹⁸⁹

Výjimečnost soudu spočívá v jeho pozornosti, kterou věnuje problematice dětských vojáků a stanoví hranici pro vstup do armády 15 let. Statut dává soudu pravomoc postihovat pachatele válečného zločinu *využívání odvodů a náborů dětí mladších patnácti let a stejně tak jejich využívání k aktivní účasti v bojových akcích*.¹⁹⁰ Dané ustanovení bylo převzato z Římského statutu, přestože původní návrh počítal s formulací trestného činu *únosu a nuceného náboru dětí ve věku do 15 let do*

---

¹⁸⁶ VÁLEK, P. Klíčová rozhodnutí mezinárodních trestních tribunálů ve světle mezinárodního práva, 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 89-92.

¹⁸⁷ Vznik tohoto soudu se odlišuje od vzniku předchozích tribunálů z obavy z případného vetování ze strany Čínské lidové republiky, s ohledem na skutečnost, že v případě přijetí rezoluce o zřízení ICTR se zdržela hlasování a pouze nechala rezoluci fakticky projít.

¹⁸⁸ *Security Council Resolution 1315*, 14. August 2000.

¹⁸⁹ ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P. Mezinárodní právo veřejné, 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 783-4.

¹⁹⁰ *Statut Zvláštního soudu pro Sierra Leone*, čl. 4(c).

*ozbrojených sil či skupin za účelem jejich využití k aktivní účasti na bojových akcích.*¹⁹¹ Dle článku 5 Statutu může soud stíhat i zločiny dle vnitrostátního práva a především pak násilné verbování (zejména formou únosu) dětí mladších 15 let do ozbrojených sborů,¹⁹² zneužívání dívek mladších 13 let, zneužívání dívek ve věku 13 až 14 let a únos dívek pro nemorální účely.¹⁹³ Tato ustanovení reagovala na rozsáhlý nábor dětských vojáků a jejich využívání během dlouhé občanské války. Celkový počet oficiálně odzbrojených dětských vojáků činí 6.904 dle zprávy Vysokého komisaře OSN pro lidská práva.¹⁹⁴ Možnost potrestat pachatele na základě nejen ustanovení vnitrostátního práva, ale především pak Statutu mělo význam vzhledem k široce udělené amnestii za účelem národního usmíření, předvídané již Mírovou dohodou z Lomé (1999),¹⁹⁵ která však odmítala amnestovat zločiny podle mezinárodního práva, na které by se však stejně nemohla vztahovat.¹⁹⁶ SCSL je první soud, který kdy odsoudil pachatele za zločin využívání odvodů a náborů dětských vojáků a rovněž vstoupil do širokého odborného povědomí svým zásadním rozhodnutím v procesu se Samuelem Hinga Normanem (více níže).

3.2 Mezinárodní trestní soud

Mezinárodní trestní soud (dále “ICC“) byl zřízen mnohostrannou mezinárodní smlouvou, která se nazývá Statut Mezinárodního trestního soudu. Na rozdíl od předchozích mezinárodních ad-hoc soudních institucí se jedná o stálý soudní dvůr se sídlem v Haagu a jeho účelem je ukončit beztrestnost pachatelů nejzávažnějších trestných činů. Přestože smlouva byla sjednána pod záštitou OSN, je Mezinárodní

---

¹⁹¹ The Secretary-General, *Report of the Secretary-General on the Establishment of a Special Court for Sierra Leone*, odst. 14.

¹⁹² ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P. *Mezinárodní právo veřejné*, 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 782.

¹⁹³ *Prevention of Cruelty to Children Act (1926)*, Chapter 31, §6, 7, 12.

¹⁹⁴ UDOMBANA, Nsongurua J. *War is Not a Child's Play!*, *International Law and the Prohibition of Children's Involvement in Armed Conflicts*, *Temple International & Comparative Law Journal*, Vol. 20.1, 2006, p. 88.

¹⁹⁵ *Peace Agreement Between the Government of Sierra Leone and the Revolutionary United Front of Sierra Leone*, 7. 7. 1999.

¹⁹⁶ ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P. *Mezinárodní právo veřejné*, 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 783.

trestní soud nezávislou mezinárodní organizací a není součástí systému OSN.¹⁹⁷ Soud má vlastní mezinárodněprávní subjektivitu v rozsahu, jež je potřeba s ohledem na jeho cíle a funkce a své vztahy má upraveny dohodou s OSN.¹⁹⁸ Aby Mezinárodní trestní soud mohl trestně postihovat pachatele zločinů dle mezinárodního práva, musí mít vedle svěřené jurisdikce založené ratifikací Statutu, i kompetenci z vlastní iniciativy přistoupit ke konkrétnímu trestnímu řízení. Tuto kompetenci lze uplatnit pouze vůči účastnickým státům smlouvy a nikoliv tedy vůči všem státům mezinárodního společenství.¹⁹⁹ V platnost vstoupila 1. července 2002 po ratifikaci 60 zemí a může stíhat pouze zločiny spáchané po tomto datu. V současnosti probíhá před soudem 13 případů vztahujících se k 7 státům Afrického kontinentu a mnozí obvinění čelí vedle dalších obvinění i obžalobě z válečného zločinu využívání, odvodů a náboru dětí do ozbrojených skupin. Jedná se o situaci v Ugandě, kde obvinění čelí tři vysoce postavení vojenští představitelé²⁰⁰ a obdobná je situace v souvislosti s Demokratickou republikou Kongo, kde probíhají další tři procesy se čtyřmi obviněnými.²⁰¹ Ačkoliv Římský statut dané jednání kriminalizuje skrze speciální ustanovení válečných zločinů v člancích 8(2)(b)(xxvi) a 8(2)(e)(vii), není to jediné ustanovení, kterým lze kriminalizovat zapojování dětských vojáků do konfliktu. Lze rovněž aplikovat ustanovení upravující zločiny proti lidskosti a konkrétně ustanovení o zotročování v článku 7(1)(c), nebo jeho speciální formu v podobě sexuálního otroctví dle článku 7(1)(g).²⁰² Definice zotročování jakožto zločinu proti lidskosti z velké části vychází z případu Kunarac.²⁰³

---

¹⁹⁷ Mezinárodní trestní soud. Dostupné na WWW: <<http://www.icc-cpi.int/Menus/ICC/About+the+Court/>>.

¹⁹⁸ *Relationship Agreement between the UN and ICC*, UN Doc. A/58/874, ze dne 4.10.2004

¹⁹⁹ ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P. *Mezinárodní právo veřejné*, 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 787.

²⁰⁰ *Prosecutor v. Joseph Kony, Vincent Otti, Okot Odhiambo and Dominic Ongwen*, ICC-02/04-01/05

²⁰¹ *Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo*, ICC-01/04-01/06 *Prosecutor v. Germain Katanga and Mathieu Ngudjolo Chui*, ICC-01/04-01/07, *Prosecutor v. Bosco Ntaganda*, ICC-01/04-02/06.

²⁰² Oba zločiny jsou kladeny za vinu obviněným v *Prosecutor v. Joseph Kony, Vincent Otti, Okot Odhiambo and Dominic Ongwen*, ICC-02/04-01/05.

²⁰³ *Prosecutor v. Kunarac, Kovac and Vukovic*, Case No. IT-96-23-T, Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, 1999, odst. 119.

3.3 Prosecutor v. Samuel Hinga Norman

Samuel Hinga Norman vykonával funkci náměstka na Ministerstvu obrany Sierra Leone a zároveň byl zodpovědný za obranu státu jako koordinátor Jednotek občanské ochrany (Civil Defence Forces, dále “CDF“), neboť nepanovala důvěra ve schopnost armády zastavit postup povstalců z Revoluční sjednocené fronty (Revolutionary United Front, dále “RUF“) vydatně podporované liberijským prezidentem Charlesem Taylorem.²⁰⁴ Ačkoliv RUF byla první stranou, která započala s náborem dětských vojáků do svých řad a má na svědomí většinu z celkového předpokládaného počtu 10 000 dětských vojáků, stejného jednání se dopustily rovněž jednotky pod vedením S.H.Normana. Vláda započala s rekrutováním dětí již v počátku občanské války a prezident Momoh rovněž vyzýval kmenové vůdce a náčelníky jednotlivých komunit k vytváření jednotlivých občanských obranných jednotek k ochraně před RUF.²⁰⁵

S.H.Norman byl spolu s dalšími dvěma představiteli CDF obžalován před SCSL z válečného zločinu *využívání, odvodů a náboru dětí mladších 15 let* ze svého kmene Kamajorů a rovněž *jejich využití v nepřátelských akcích* jakožto porušení mezinárodního humanitárního práva dle článku 4 (c) Statutu SCSL²⁰⁶ a stali se tak historicky prvními obžalovanými z tohoto zločinu.²⁰⁷ Podobně, jako u jiných trestních tribunálů, rovněž i v tomto případě se soud musel potýkat s námitkou obhajoby ohledně nedostatku jurisdikce, dle které Zvláštní soud pro Sierra Leone není příslušný soudit tento zločin, neboť v době spáchání nebyl součástí mezinárodního obyčejového práva.²⁰⁸ Dále obhajoba namítala, že dané ustanovení Statutu porušuje zásadu *nullum crimen sine lege*. Připustila sice, že Dodatkový protokol II a Úmluva o právech dítěte

---

²⁰⁴ VÁLEK, P. Klíčová rozhodnutí mezinárodních trestních tribunálů ve světle mezinárodního práva, 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 88.

²⁰⁵ Více na WWW: <<http://www.childsoldiersglobalreport.org/content/sierra-leone>>.

²⁰⁶ *Prosecutor v. Norman, Fofana and Kondewa*, Case No. SCSL-03-14-1, Indictment, 4 February 2004, par. 17, 29.

²⁰⁷ VÁLEK, P. Klíčová rozhodnutí mezinárodních trestních tribunálů ve světle mezinárodního práva, 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 89.

²⁰⁸ SCSL je příslušný soudit zločiny spáchané od 30. listopadu 1996 na území Sierra Leone, tedy pět let od vypuknutí občanské války.

ukládá státům zdržet se nabírání dětských vojáků, ale zároveň zdůraznila, že sekundární normy nekriminalizují takovéto jednání. A v neposlední řadě považuje Římský statut za instrument, který kriminalizuje takovéto jednání jakožto novou smluvní povinnost a nikoliv jako kodifikaci mezinárodního obyčejového práva.²⁰⁹

Obžaloba naproti tomu považovala dětský nábor za součást mezinárodního obyčejového práva, což dokládala ustanoveními humanitárního práva a rovněž zaběhlou praxí jednotlivých států a proto považuje rovněž ustanovení Římského statusu za kodifikaci mezinárodního obyčejového práva. Dále se odvolávala na rozhodnutí v případě Tadic, dle kterého není ke vzniku individuální trestní odpovědnosti třeba smluvního ustanovení zakládající takovou odpovědnost.²¹⁰ Rovněž se dle názoru obžaloby nemá uplatnit obecná zásada *nullum crimen sine lege* na činy, které lze považovat za odporné (abhorrent) a pachatelé si toho jsou vědomi.²¹¹

Odvolací senát SCSL nejprve rekapituloval *travaux preparatoires* k článku 4(c) Statutu a poté se zaměřil na mezinárodní smlouvy obsahující zákaz tohoto jednání. S ohledem na vysoký počet států, které přijaly legislativu zakazující odvody a nábor (recruitment) a současně se staly i signatáři mezinárodních instrumentů, došel k závěru, že zákaz těchto aktivit má oporu v obyčejovém právu od poloviny osmdesátých let. V otázce individuální trestní odpovědnosti převzal argumentaci odvolacího senátu v případě Tadic²¹² a označil Římský statut za kodifikaci obyčejového práva. Dalším pádným argumentem rovněž byla skutečnost, že vysoký počet států nábor, odvody a využívání dětí zakazuje, popřípadě přímo kriminalizuje. Na závěr odvolací senát konstatoval, že v mezinárodním obyčejovém právu nelze přesně určit datum, kdy se dané obyčejové pravidlo krystalizovalo, přesto s ohledem na skutečnost, že většina států

---

²⁰⁹ *Prosecutor v. Samuel Hinga Norman*, Case No. SCSL-2004-14-AR72(E), Decision on Preliminary Motion Based on Lack of Jurisdiction (Child Recruitment), 31 May 2004, par. 1(a),(b),(c),(d). Dostupné na WWW: <<http://www.sc-sl.org/LinkClick.aspx?fileticket=XSdIFGVsuTI%3d&tabid=193>>.

²¹⁰ VÁLEK, P. *Klíčová rozhodnutí mezinárodních trestních tribunálů ve světle mezinárodního práva*, 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 89.

²¹¹ *Prosecutor v. Samuel Hinga Norman*, Case No. SCSL-2004-14-AR72(E), Decision on Preliminary Motion Based on Lack of Jurisdiction (Child Recruitment), 31 May 2004, par. 2(a),(b),(c),(d).

²¹² Jedná se o porušení pravidel mezinárodního humanitárního práva, jeho smluvní či obyčejové povahy, závažnost takového porušení a musí vznikat dle obyčejového či smluvního práva individuální trestní odpovědnost.

již před rokem 1996 neprováděla nábor dětských vojáků, došel odvolací senát k závěru, že odvody a náborů dětí byly v mezinárodním obyčejovém právu kriminalizovány dříve než v mezinárodních smlouvách a určitě to bylo před listopadem 1996. Na platnosti tohoto obyčeje nemění nic ani skutečnost, že k protiprávním odvodům dochází na mnoha místech, obzvláště když dané jednání nemá zastání v *opinio iuris*. Námitka Samuela Hinga Normana tedy byla z těchto důvodů zamítnuta.²¹³

S tímto závěrem se však neztotožnil soudce Geoffrey Robertson a své argumenty vyjádřil v odlišném stanovisku a rozhodnutí odvolacího senátu podrobil velké kritice. Vadilo mu, že původní návrh článku 4(c) Statutu definovalo zločin užším způsobem,²¹⁴ který představoval válečný zločin v listopadu 1996, na rozdíl od převzaté definice tohoto zločinu z Římského statutu. I s ohledem na skutečnost, že Římský statut se stal účinným až v roce 2002.²¹⁵ Na rozpor mezi zprávou generálního tajemníka OSN z října 2000 a finálním zněním ustanovení Statutu SCSL upozornil následovně:

„Někomu by mohlo připadat podivné, že generální tajemník OSN měl v říjnu 2000 o stavu mezinárodního práva v roce 1996 ve vztahu ke kriminalizaci náboru dětí pochyby, avšak pro předsedu Rady bezpečnosti byl tento stav o pouhé dva měsíce později jasný. Pokud nebylo generálnímu tajemníkovi a jeho právním poradcům jasné, že mezinárodní právo v roce 1996 kriminalizovalo nábor dětských vojáků, mohlo to být opravdu jasnější pro náčelníka Hingu Normana a jakéhokoli jiného obžalovaného tehdy bojujícího v Sierra Leone?“²¹⁶

Ve své analýze mezinárodního obyčejového práva se zabýval čtvrtou podmínku uvedenou v případě Tadic, tj. že příslušné porušení musí vyvolat individuální trestní

---

²¹³ Více *Prosecutor v. Samuel Hinga Norman*, Case No. SCSL-2004-14-AR72(E), Decision on Preliminary Motion Based on Lack of Jurisdiction (Child Recruitment), 31 May 2004, par. 50-54.

²¹⁴ Abduction and forced recruitment of children under the age of fifteen years into armed forces or groups for the purpose of using them to participate actively in hostilities. *Report of the Secretary General on the Establishment of a Special Court for Sierra Leone*, S/2000/915, 4 October 2000, par. 17.

²¹⁵ *Prosecutor v. Samuel Hinga Norman*, Case No. SCSL-2004-14-AR72(E), Dissenting Opinion of justice Robertson, 31 May 2004, par. 4.

²¹⁶ *Id.* par 6. Dále VÁLEK, P. *Klíčová rozhodnutí mezinárodních trestních tribunálů ve světle mezinárodního práva*, 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 90.

odpovědnost podle mezinárodního obyčejového nebo smluvního práva. V tomto případě však nedošlo k jejímu naplnění, neboť:

„To, co se objevilo koncem roku 1996 v mezinárodním obyčejovém právu, bylo humanitární pravidlo, které zavazovalo státy a ozbrojené frakce uvnitř států, aby se vyhnuly náboru dětí mladších patnácti let nebo jejich zapojování do nepřátelských akcí, ať už v mezinárodním či vnitrostátním konfliktu. Co se však nevyvinulo, byl zločin rozeznatelným mezinárodním trestním právem, který by dovolil soudní proces a potrestání jednotlivců obžalovaných z náboru (tj. přijetí pro vojenskou službu) dobrovolníků mladších patnácti let.“²¹⁷

Soudce Robertson považuje tedy kodifikaci článku 8 Římského statutu za vytvoření nového pravidla a nikoliv kodifikaci již existujícího obyčejového pravidla a stejně tak odmítl, že by v té době byla prokázána státní praxe kriminalizace dobrovolného náboru dětských vojáků.²¹⁸

3.4 Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo

Během Druhé Kongské války byl Thomas Lubanga Dyilo vojenským velitelem povstalecké skupiny Unie konžských vlastenců (Union des Patriotes Congolais - UPC), která požadovala od vlády autonomii pro oblast Ituri.²¹⁹ Později se stal prezidentem této etnické politické skupiny a zároveň velitelem jeho vojenského křídla Vlastenecké síly pro osvobození Konga (Forces Patriotoques pour la Liberation di Congo – dále “FPLC“). Po smrti devíti bangladéšských pracovníků mírových sil OSN v Kongu, byl Lubanga zatčen spolu s dalšími vůdci milice při jeho cestě do Kinshasy. Později byl vydán do Haagu a stal se tak prvním obviněným před Mezinárodním trestním tribunálem a prvním významným obviněným, který je stíhán pouze za zločin náboru dětských vojáků.

---

²¹⁷ *Id.*

²¹⁸ *Id.*

²¹⁹ Ituri je oblast nacházející se v Konžské demokratické republice při hranicích s Ugandou na východě a Sudánem na severu. Populace v oblasti se odhaduje mezi až k 5,5 miliónům a dělí se do dvaceti etnických skupin, z nichž největší zastoupení má etnikum Hema a k nimž patří i Lubanga. Tato oblast je velmi bohatá na nerostné suroviny jako zlato, nafta, vzácné dřevo, coltan a diamanty.

Po téměř roce, kdy byl Thomas Lubanga Dyilo držen ve vazebním centru ICC, přípravný senát potvrdil v lednu 2007 obvinění, že ve spolupráci spáchal válečné zločiny *odvodů a náboru dětí mladších patnácti let do ozbrojených sil státu a jejich využívání k aktivní účasti v nepřátelských akcích* v době od září 2002 do června 2003 v oblasti Ituri. I když obžaloba předložila důkazy o zločinech vztahujících se pouze k vnitrostátnímu konfliktu, senát v přípravném řízení rozšířil obvinění i na mezinárodní ozbrojený konflikt dle článku 8 Římského statutu.²²⁰ Senát uzavřel, že mezi červencem 2002 a 2. červnem 2003 probíhal v regionu Ituri mezinárodní ozbrojený konflikt a od 2. června do 13. srpna 2003 vnitrostátní konflikt.²²¹

Velkým překvapením, a společensky kritizovaná, byla skutečnost, že žádná obvinění se netýkala i dalších spáchaných zločinů, včetně sexuálně motivovaných útoků vůči dívkám jako je znásilnění a sexuální otroctví.²²² Dle tvrzení svědků se jednalo o systematické znásilňování, sexuální otroctví a jiné sexuální útoky ze strany vojenských skupin UPC v oblasti Ituri. To se navíc potvrdilo při důkazním řízením před soudem, proto bylo úzce pojaté obvinění často kritizováno. Když byla na tuto skutečnost dotázaná zástupkyně žalobce paní Fatou Bensouda, ta vysvětlila, že:

*„Vyšetřování byla rozsáhlá, ale konala se za velmi obtížných okolností v oblasti s vysokým bezpečnostním rizikem pro svědky. Vzhledem k těmto problémům ... a blížícím se slyšením o potvrzení obvinění, jsme museli učinit rozhodnutí. Usoudili jsme, že naše obžaloba za nábor dětských vojáků je podložena dostatkem důkazů, které můžeme přednést před soudem a můžeme tak začít s procesem.“*²²³ Na druhou stranu je potřeba podotknout, že v případě více obvinění by se dokazováním prodloužila i celková délka procesu, což mohlo vést rovněž ke kritice, jako v případě procesu s bývalým

---

²²⁰ International Bar Association's Human Rights Institute. Dostupný na WWW: <http://www.ibanet.org/Human_Rights_Institute/ICC_Outreach_Monitoring/ICC_DRC_Lubanga.aspx>.

²²¹ TIEFENBRUN, Susan W. *Child Soldiers, Slavery, and the Trafficking of Children*, TJS Legal Studies Research Paper No. 1020341, 2007, p. 67.

²²² *The Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo – a turbulent but promising retrospective* Dostupné na WWW: <<http://www.haguejusticeportal.net/smartsite.html?id=12989>>.

²²³ IRWIN, Rachel, *Interview with Fatou Bensouda, ICC Deputy Prosecutor*, Trial Reports, 31 July 2009. Dostupné na WWW: <<http://www.lubangatrial.org/2009/07/31/interview-with-fatou-bensouda-icc-deputy-prosecutor/>>.

prezidentem Miloševićem.²²⁴ Obžaloba si tedy byla poměrně jistá úspěchem žaloby i s ohledem na skutečnost, že Organizace pro lidská práva uvádí, že počty dětských vojáků ve věku mezi 8 až 15 lety dosahovaly počtu 3 000.²²⁵

Lubangovi je tedy kladeno za vinu, že byl součástí rozsáhlého plánu, v jehož rámci FLPC:

- (i) opakovaně přijímala mladé rekruty, včetně dětí mladších 15let, kteří vstoupili do armády dobrovolně;
- (ii) opakovaně násilně rekrutovala do svých řad děti mladší 15 let;
- (iii) podporovala praktiky, v rámci níž každá rodina z kmene Hema přispívala na válečné snažení odvedením mladých rekrutů, včetně dětí mladších 15 let;
- (iv) posílala mladé rekruty do výcvikových vojenských táborů, a jejichž účelem bylo je později zapojit do vojenských operací. Tento trénink trval dva měsíce a spočíval ve vojenském cvičení;
- (v) po dokončení výcviku dostali uniformu, zbraň a starší velitelé je poslali bojovat na přední linii a
- (vi) rovněž bylo obecným zvykem, že tito vojáci sloužili jako ochranka starších velitelů či vojenských cílů.²²⁶

Po dvou letech, 220 slyšeníh a výslechu 62 svědků došlo ke konci srpna 2011 k přednesení závěrečných řečí. Obžaloba tvrdí, že prokázala nade vší pochybnost, že Lubanga je vinen z válečných zločinů, které jsou mu kladeny za vinu. Je zodpovědný za život stovek dětí, které prodělaly výcvik v okolo dvaceti vojenských táborech v oblasti Ituri, načež se účastnily bojů, zabíjely, znásilňovaly a drancovaly. Zatímco obhajoba považuje výpovědi svědků za lživé a docílené pomocí úplatků a hrozeb ze strany ICC. Rovněž popírá, že by UPC strategicky najímala dětské vojáky do svých řad a ba

---

²²⁴ International Bar Association's Human Rights Institute. Dostupný na WWW: <http://www.ibanet.org/Human_Rights_Institute/ICC_Outreach_Monitoring/ICC_DRC_Lubanga.aspx>.

²²⁵ BOUSTANY, Nora. *Tribunal to Debut With Congo Case*, Washington Post, 5 November 2006.

²²⁶ *The Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo*, Decision on confirmation of charges, ICC-01/04-01/06, 29 January 2007, par. 379.

naopak, že Lubanga se aktivně podílel na jejich demobilizaci.²²⁷ Ačkoliv se tomuto prvnímu soudnímu procesu nevyhnuly jisté problémy,²²⁸ očekává se, že soud vynese rozsudek začátkem roku 2012 a zcela jistě půjde o zásadní rozhodnutí, které ovlivní i další případy, které jsou před Mezinárodním trestním soudem.²²⁹

4 KRIMINALIZACE ZA ČINY SPÁCHANÉ DĚTSKÝMI VOJÁKY

V souvislosti s problematikou dětských vojáků vzniká otázka, zdali na ně nahlížet jako na oběti či pachatele mezinárodních zločinů.²³⁰ Zdálo by se logické na dětské vojáky pohlížet, včetně těch, kteří se dopustili porušování lidských práv, v první řadě a povětšinou jako na oběti trestných činů spáchaných dospělými a prioritu by tedy mělo mít stíhání těch dospělých osob, které děti k těmto jednáním používali.²³¹ V některých případech se zdá, že děti jsou využívány v nábořích zejména pro snadnější způsob jak je přesvědčit k páčání krutostí.²³² Přesto je třeba hodnotit odlišně situace, kdy tento dětský voják si byl plně vědom svého jednání, když jeho jednání nebylo vynuceno a ani se nenacházel pod vlivem látek ovlivňujících jeho vědomí, při páčání krutostí. V takových případech by popírání dětské odpovědnosti mohlo upírat spravedlnost obětem těchto činů. Uznání odpovědnosti a pokání dětských pachatelů v trestním řízení bez současného udělení trestu může vést k osobní očiště jak pachatelů, tak obětí a celkovému smíření společnosti a následně vést k začlenění bývalých dětských vojáků do společenství své rodiny a komunity jako celku.²³³ Přesto je třeba mít

---

²²⁷ *Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo*, Dostupné na WWW: <<http://www.haguejusticeportal.net/smartsite.html?id=12989>>.

²²⁸ Obhajoba namítala porušení práva na spravedlivý proces v souvislosti s neodtajněním jednotlivých důkazů. Římský statut dle čl. 64(2) ukládá, že proces musí být spravedlivý a rychlý při plném respektování práv obviněných a s náležitým ohledem na ochranu obětí a svědků. Vzhledem k neodkrytí určitých důkazů obžalovanému se proces stal nespravedlivým a došlo i k dalším pochybením, jakožto lživým výpovědím svědků ohledně jejich totožnosti a zapojení jakožto dětských vojáků.

²²⁹ *The Prosecutor v. Germain Katanga and Mathieu Ngudjolo Chui*.

²³⁰ HAPPOLD, Matthew. *Child Recruitment as a Crime under the Rome Statute of the International Criminal Court*, 2007, p. 24.

²³¹ Coalition to Stop the Use of Child Soldiers. *Child Soldiers Global Report 2008*. Dostupné na WWW: <<http://www.child-soldiers.org/childsoldiers/questions-and-answers>>.

²³² HAPPOLD, Matthew. *Child Recruitment as a Crime under the Rome Statute of the International Criminal Court*, 2007, p. 24.

²³³ "The rebels burnt my family's house and killed my family. I was 14 years old when they took me... I

na paměti, že v každém trestním procesu s dětskými vojáky je potřeba dodržovat mezinárodní normy vztahující se na mladistvé.²³⁴

Dle zprávy nevládní lidskoprávní organizace Redress²³⁵ je často na dětské vojáky pohlíženo se značnou rozpolceností a často i s nenávisí v jejich vlastních komunitách. Privilegování pachatelů do pozic obětí a ještě s možností získat odškodnění (ICC Victim Trust Fund) jejich postavení může ještě zhoršit. K podobnému závěru se staví i studie *Save the Children Federation* zabývající se genocidou spáchanou ve Rwandě v roce 1994. Autor zde uvádí: „*Uslyšíte Rwandské obyvatele argumentovat, že pokud bylo dítě schopno zabít, rozlišovat a diskriminovat jednotlivé etnické skupiny, rozhodnout kdo je umírněný Hutu a kdo není a následně se rozhodnout vraždit, proč by s takovýmto dítětem mělo být zacházeno odlišně od dospělého? Proto by měl být trest stejný.*“²³⁶

4.1 Mezinárodní trestní soud

Přestože v odborných kruzích nemusí panovat jednota na přesnou věkovou hranici trestní odpovědnosti v mezinárodním trestním právu, jednotlivé mezinárodní trestní soudy mají ve svých statutech věkovou hranici určenou přesně. Římský statut v článku 26 stanoví, že soud nemá žádnou jurisdikci nad osobami, které nedosáhly 18 let v době údajného spáchání trestného činu. To znamená, že ani původní dětské vojáci nemůžou být souzeni před ICC pro činy, které spáchali jako děti. Vystupují-li však jako oběti trestných činů v jurisdikci soudu, mají právo být vyslyšeni v řízení proti údajným pronásledovatelům. V případě odsouzení, by pak měli mít nárok na reparaci za

---

am angry with the rebels and that's why I wanted to testify... I feel guilty for the things I did, but now I've told the Court about it and it's better." War Crimes Studies Centre, *Child Witnesses at the Special Court for Sierra Leone*, 2006, p.3.

²³⁴ Coalition to Stop the Use of Child Soldiers. *Child Soldiers Global Report 2008*.

²³⁵ Redress, *Victims, Perpetrators or Heroes? Child Soldiers before the International Criminal Court*, 2006.

²³⁶ FREELAND, Steven. *Mere Children or Weapons of War*, University of La Verne Review, vol. 29, 2008, p. 49.

způsobenou škodu od odsouzených pachatelů či z fondu pro oběti jak stanoví článek 79 Statutu.²³⁷

V rámci systému ICC lze zaznamenat jistý nesoulad v regulaci mezinárodního trestního práva. Na jedné straně zde existuje zákaz přijímat děti mladší 15 let,²³⁸ z čehož lze dovodit, že mezinárodní standard neshledává protiprávní angažovat v ozbrojeném konfliktu děti ve věku 15 až 17 let, přesto ICC nemá mandát k souzení těchto osob. Tato anomálie pak může mít za následek motivaci nabírat do armády především osoby takto staré, neboť zde není mezinárodně trestní odpovědnost za nábor dětí v tomto věku. Tito dětští vojáci navíc sami neponesou odpovědnost za činy, které během ozbrojeného konfliktu spáchají. V tomto ohledu Římský statut usnadňuje pozici osobám, které jsou zapojeny v náboru dětských vojáků. Problematiku trestní odpovědnosti tak tvůrci Statutu přenesli na jednotlivé státy a záleží na nich, jak s tím naloží. S ohledem na pozici ICC jako prvního a jedinečného soudu, který zcela jistě hraje hlavní roli ve vývoji mezinárodního práva a jehož cílem je ukončit beztrestnost pro pachatele těchto činů, tak soudní dvůr dle kritiků ne zcela naplnil očekávání do něj vkládaných.²³⁹

Bylo by zřejmě vhodnější dát ICC jurisdikci nad těmito osobami a v případě, že se při vyšetřování prokáže odůvodněnost stíhání, tj. kdy zde nejsou polehčující okolnosti pro jednotlivá jednání. Až poté by stíhání přešlo na soud, který by musel vzít v potaz všechny faktory a závažnost daného činu, jakož i jednotlivé situace obviněných. Poté by nedocházelo k zahlcení soudu, z čehož jistě panovaly obavy při tvorbě Statutu.²⁴⁰

4.2 Zvláštní soud pro Sierra Leone

To Statut Zvláštního soudu pro Sierra Leone se k otázce trestní odpovědnosti dětských vojáků postavil poněkud odlišně. I přes odlišná stanoviska organizací chránící

---

²³⁷ HAPPOLD, Matthew. *Child Recruitment as a Crime under the Rome Statute of the International Criminal Court*, 2007, p. 25.

²³⁸ Římský statut, 8(2)(b)(xxvi).

²³⁹ FREELAND, Steven. *Mere Children or Weapons of War*, University of La Verne Review, vol. 29, 2008, p. 51.

²⁴⁰ *Id.*, p. 51-52.

zájmy dětí nakonec OSN dala souhlas ke stíhání dětí ve věku od 15 do 18 let. V článku 7 Statutu je uvedeno:

- (1) *Zvláštní soud nemá pravomoc nad osobami, které v době spáchání trestného činu nedosáhli 15 let. Každá osoba, které dosáhla věku mezi 15 a 18 rokem v době spáchání údajného trestného činu může být postavena před soud, je ji zaručeno důstojné zacházení, bere se ohled na její mladistvý věk, s podporou její rehabilitace a začlenění ve společnosti a to vše v souladu se standardy mezinárodních lidských práv a obzvláště práv dítěte.*
- (2) *V řízeních proti mladistvým pachatelům by měl Zvláštní soud nařídít tato opatření: péče pod odborným dohledem, veřejně prospěšné práce, poradenství, pěstounská péče, nápravně vzdělávací programy, umístění ve vybraných vzdělávacích zařízeních dle potřeby, program odzbrojení a program na ochranu dětí.²⁴¹*

Dané ustanovení zajišťuje, že zločiny, které nebyly spáchány za polehčujících okolností, nezůstanou nepotrestány. Díky potrestání viníků dosahují oběti a jejich rodiny spravedlnosti a může tak dojít k uzavření historie a společenskému usmíření.²⁴² Přesto je třeba podotknout, že obžaloba doposud nepodnikla kroky k obžalobě dětí, ale soustředí se na potrestání dospělých pachatelů.²⁴³

Takto nastavenou věkovou hranici lze považovat za signál mezinárodnímu společenství, že takovéto chování nezůstane nepotrestáno a nebude tolerováno. Ustanovení dává státním orgánům namísto trestu vězení vhodné mechanismy, aby s ohledem na specifické podmínky dosáhly nápravy dětských vojáků a možnosti znovu je začlenit do společnosti. Závažnost a odsouzení takového trestného činu není nějak

---

²⁴¹ Statut SCSL, čl. 7.

²⁴² FREELAND, Steven. *Mere Children or Weapons of War*, University of La Verne Review, vol. 29, 2008, p. 52.

²⁴³ TIEFENBRUN, Susan W. *Child Soldiers, Slavery, and the Trafficking of Children*, TJS Legal Studies Research Paper No. 1020341, 2007, p. 80. Informace se vztahuje ke známým údajům v roce 2007.

sníženo a zároveň nedochází k porušení standardu mezinárodního práva ve vztahu k dětem.²⁴⁴

4.3 Vnitrostátní soudy

Zcela odlišně může být zacházeno s dětskými vojáky na základě vnitrostátní legislativy jednotlivých států, kde se vyskytují mladí bojovníci. V Demokratické republice Kongo docházelo k zatýkání a následnému postavení dětí před vojenské trestní soudy, kde se zodpovídaly za činy, které spáchaly jako dětští vojáci. Nezabránila tomu ani skutečnost, že daný postup odporoval článku 114 vojenského soudního zákoníku, který stanoví, že osoby mladší 18 let nespadají pod jurisdikci vojenských soudů. Teprve v roce 2005 prošel zákon, který nařizoval žalobcům předat dětské vojáky nezákonně naverbované do ozbrojených složek k postihu před civilní soudy. Přesto je evidováno, že nejméně 12 dětí bylo popraveno od roku 2003 do 2007, kdy měly být popravy zastaveny. Přesto se dle informací lidskoprávních organizací stále zadržuje nejméně pět dětí, kterým je uložen trest smrti, ve věznicích ve východní DRK.²⁴⁵

Rwandský prezident Paul Kagame nařídil v lednu 2003 propuštění na svobodu všechny mladistvé, kteří byli stíháni za zločiny genocidy z roku 1994. Prováděcí předpisy však stanovily propuštění pouze těch dětí, které strávily maximální možnou dobu ve vyšetřovací vazbě.²⁴⁶ Rwandský zákon o zločinech proti lidskosti a genocidě zajišťoval beztrestnost osobám, které nedosáhly věku 14 let v době spáchání činu. Dětem ve věku mezi 14 a 18 rokem se ukládal snížený trest. V roce 2007 došlo ke snížení maximálního trestu pro mladistvé pachatele těchto činů z 12 let a 6 měsíců na 5 let a 6 měsíců. Těmto soudům jsou však po celou dobu vytýkány procedurální

---

²⁴⁴ FREELAND, Steven. *Mere Children or Weapons of War*, University of La Verne Review, vol. 29, 2008, p. 52.

²⁴⁵ Coalition to Stop the Use of Child Soldiers. *Child Soldiers Global Report 2008*, p. 110.

²⁴⁶ V lednu 2003 tak bylo propuštěno 1 100 vězňů, kteří v roce 1994 byli dětmi. V červenci 2005 bylo propuštěno dalších 1900 vězňů a v březnu 2007 se dostalo na svobodu 78 vězňů. V současnosti není jasné, zdali se ve vězení stále nacházejí osoby, kterým v roce 1994 nebylo 18 let.

pochybení, kdy se obvinění nemohou radit v právních věcech, dále korupce a křivá obvinění.²⁴⁷

Je zcela nepochybné, že nelze upírat jednotlivým státům zjednání spravedlnosti a vlastní způsoby jak potrestat dětské pachatele těchto zločinů. Přesto lze v některých případech mít pochyby o níže nastavené hranici trestní odpovědnosti a rovněž na negativní doprovodné jevy jako je porušování lidských práv, které doprovází vnitrostátní trestní řízení.

5 REINTEGRACE DĚTSKÝCH VOJÁKŮ ZPĚT DO SPOLEČNOSTI

OSN se již přes patnáct let angažuje v programu odzbrojení, demobilizace a reintegrace (disarmament, demobilisation and reintegration – dále “DDR“) bývalých bojovníků v oblastech, kde skončil válečný konflikt. Na základě dohod s dalšími partnery, nevládními organizacemi, fondy a agenturami operují v desítkách zemí po celém světě.²⁴⁸ Tyto aktivity jsou důležitou součástí procesu, který následuje po počáteční stabilizaci v jednotlivých státech a pro následný rozvoj společnosti. Proto je třeba začlenit tyto požadavky již do začínajícího mírového procesu a zároveň do dohody, která ji stvrzuje. Tento proces je velmi komplexní a má politický, vojenský, bezpečnostní, humanitární a sociálně ekonomický rozměr. Je třeba se po ukončení konfliktu vyrovnat s bezpečnostním problémem, kdy bývalí bojovníci zůstanou bez obživy a bez jiné podpory než od bývalých spolubojovníků. Je třeba získat zbraně od těchto bojovníků a začlenit je do společnosti.²⁴⁹

I přes logistické problémy s odzbrojením a demobilizací je nejtěžší částí toho procesu zpětná integrace do společnosti, kdy má dojít k získání statusu civilisty, což

---

²⁴⁷ Coalition to Stop the Use of Child Soldiers. *Child Soldiers Global Report 2008*, p. 289.

²⁴⁸ Posledních sedm mírových operací stanovených Radou bezpečnosti OSN má ve svém mandátu program DDR a jedná se o mise v: Sierra Leone (UNAMISIL, 1999), Demokratické republice Kongo (MONUC, 1999), Libérii (UNMIL, 2003), Pobřeží slonoviny (UNOCI, 2004), Haiti (MINUSTAH, 2004), Burundi (UNOB, 2004) a Súdán (UNMIS, 2005).

²⁴⁹ United Nations Disarmament, Demobilization and Reintegration Resource Centre. Dostupné na WWW: <<http://www.unddr.org/whatisddr.php>>.

obnáší získání stálého zaměstnání a příjmů. Myšlenka, že jakmile tyto osoby již nemají zbraně k dispozici, tak se stávají neškodnými bytostmi, je mylná. Je třeba najít ekonomickou alternativu obživy, což je v oblastech s vysokou nezaměstnaností obtížný úkol i s ohledem na fakt, že na těchto lidech leží stigma a komunity se často zdráhají tyto osoby zaměstnat.²⁵⁰

V programu DDR v Sierra Leone bylo zapojeno pouze 7 000 dětských vojáků z celkového předpokládaného počtu 48 000. Program sledoval pravidlo 'jeden muž, jedna zbraň' a zaměřil se především na dospělé bojovníky. Ženy a děti, které byly součástí ozbrojených skupin, tak byly vyloučeny z tohoto procesu. Novější programy se již snažily pracovat i s těmito skupinami, avšak kritici jim vytýkali, že tyto rozšířené programy měly za následek snížení účinnosti programu díky snaze o zapojení co nejširšího počtu lidí zasažených konfliktem. Vznikl tak rozpor mezi organizacemi sledujícími v první řadě bezpečnostní zájem, které se zaměřovaly na ozbrojené bojovníky a humanitárními organizacemi, které chtěly do programu začlenit více žen a dětí. V posledním programu DDR v Libérii došlo k navýšení osob na 112 000, protože se na ženy a děti vztahovaly stejné podmínky, jako na ozbrojené bojovníky. Na druhou stranu zaznívají i hlasy, že při demobilizaci musí být děti odděleny od dospělých bojovníků, aby došlo k rozbití psychologické vazby mezi dětmi a jejich vojenskými veliteli.²⁵¹

Zvláštní péče, kterou vyžadují dětští vojáci při snaze o jejich reintegraci, se může velmi lišit. Některé děti byly zapojeny v bojových jednotkách pouze několik měsíců a mají rodiny, kam se mohou vrátit, zatímco jiné děti o své rodiče přišly nebo došlo k přetrhání sociálních vazeb s rodinou, když byli v armádě po mnoho let. Mnoho bývalých dětských vojáků trpí post-traumatickým stresovým syndromem²⁵² a byly

---

²⁵⁰ HANSON, Stephanie. *Disarmament, Demobilization, and Reintegration (DDR) in Africa*, 16 February 2007. Dostupné na WWW: <<http://www.cfr.org/africa/disarmament-demobilization-reintegration-ddr-africa/p12650>>.

²⁵¹ *Id.*

²⁵² Ajdukovic Marina ve své studii zkoumala psychosociální reakci na vybraném vzorku dospívajících po skončení války v Chorvatsku. Mezi nejčastější post-traumatické a stresové reakce patřily rušivé obrazy (48,9%), ztráta zájmu (40,9%), nervozita (37,8%), poruchy chuti k jídlu (33,3%) a zvýšená podrážděnost

poznamenány psychologickým a fyzickým násilím, včetně zásahu do intimní oblasti. Mysl dětí je po skončení konfliktu obvykle zaplněna protichůdnými obrazy z budoucnosti, jež vyvolávají naději či strach a vyžadují pomoc jak citovou tak mentální.

Po válce v Sierra Leone se spustilo několik krátkodobých vzdělávacích a školících programů, které byly financovány nevládními organizacemi a příspěvků dalších států. Tyto krátké programy byly vhodné pro bývalé dětské vojáky, kteří by se nemohli vrátit do školy na dlouhou dobu, neboť zakládali rodiny či museli podporovat stávající členy rodiny. Jedním z takových projektů byl program USAID, do kterého se zapisovali studenti na dobu od 6 měsíců do 1 roku a fungoval na 1300 místech po celé Sierra Leone. Jen v průběhu roku 2001 si jím prošlo přes 45 000 studentů. Tento program byl také výjimečný tím, že se do něj zapojovali jak bývalí dětské vojáci, tak i běžné děti, tím se program odlišoval od programů DDR, které byly určeny výhradně pro bývalé bojovníky.²⁵³

Tématu reintegrace dětských vojáků zpět do společnosti se částečně dotýká i Úmluva o právech dítěte. V článku 39 ukládá státům povinnost *činit všechna nezbytná opatření k podpoře tělesného i duševního zotavení a sociální reintegrace dítěte, které je obětí jakékoli formy zanedbání, využívání za účelem finančního obohacování nebo zneužívání, mučení nebo jiné formy krutého, nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestání anebo ozbrojeného konfliktu. Zotavení a reintegrace se uskutečňují v místě a prostředí podporujícím zdraví, sebeúctu a důstojnost dítěte.* Původní návrh travaux préparatoires tohoto článku pracoval s termínem *zajistit* (ensure) namísto termínu *činit všechna nezbytná opatření*, avšak s ohledem na skutečnost, že takovýto výsledek nelze s určitostí zajistit, byl nakonec odmítnut.²⁵⁴ Okrajově se na tuto problematiku dá rovněž aplikovat článek 28 Úmluvy, jež zavádí pro všechny děti bezplatné a povinné základní vzdělání s podporou sekundárního vzdělání. Protože dosažení vzdělání může pomoci

---

(31,1%).

²⁵³ BETANCOURT, Theresa, SIMMONS, Stephanie aj. *High Hopes, Grim Reality: Reintegration and the Education of Former Child Soldiers in Sierra Leone*, 1 November 2008, s. 3. Dostupné na WWW: <<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2662600/pdf/nihms81740.pdf>>.

²⁵⁴ DETRICK, Sharon. *A Commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*, Martinus Nijhoff Publishers, 1999 Netherlands, p. 671.

bývalým dětským vojákům získat zaměstnání, je potřeba eliminovat překážky k jeho získání, například zpoplatněním.

Striktněji se vyjadřuje Opční protokol ve svém článku 6(3), kde smluvním stranám ukládá činit *všechna proveditelná opatření k zabezpečení toho, aby osoby podléhající jejich jurisdikci povolane nebo použité v bojových akcích v rozporu s tímto Protokolem byly demobilizovány nebo jinak propuštěny ze služby. Smluvní strany poskytnou, pokud je to nutné, těmto osobám veškerou přiměřenou pomoc pro jejich tělesné a duševní zotavení a jejich společenskou reintegraci.* Zde tedy bude podmínkou pomoci mobilizace provedená v rozporu s podmínkami uloženými v Opčním protokolu. Dále vzhledem k požadavku stavu nutnosti se jedná o relativně restriktivní ustanovení, lze soudit, že poskytnutí této pomoci bude vždy nezbytné. Za splnění daných podmínek má tato povinnost absolutní charakter a nedovoluje státům pomoc z jakéhokoli důvodu neposkytnout.²⁵⁵

Signatáři Mezinárodní úmluvy o právech dítěte by měli zvýšit financování organizací zabývajících se pomocí obětem válečných konfliktů. Ty mimo jiné budují speciální zařízení pro tyto oběti a pomáhají jim v jejich snaze o návrat do společnosti. Obzvláště důležité je to pro ty dětské vojáky, kteří vyrostli v odloučení od svých rodin a nedostalo se jim tak běžného emocionálního, fyzického a duševního rozvoje. Politické vedení se po ukončení konfliktu zpravidla zaměřují pouze na obnovu země a této problematice nevěnují dostatečnou pozornost ani financování.²⁵⁶ To v konečném důsledku zpomaluje celý proces integrace dětských vojáků do společnosti a obnovy země.

---

²⁵⁵ ČECHLOVSKÁ, Soňa. *Mezinárodněprávní ochrana dětí v ozbrojených konfliktech*. Praha, 2010. 38 s., Diplomová práce. Univerzita Karlova Právnická fakulta, Katedra mezinárodního práva. Vedoucí práce Stanislava Hýbnerová.

²⁵⁶ UDOMBANA, Nsongurua J. *War is Not a Child's Play!*, International Law and the Prohibition of Children's Involvement in Armed Conflicts, Temple International & Comparative Law Journal, Vol. 20.1, 2006, p. 106.

ZÁVĚR

Války a ozbrojené konflikty představují to nejhorší, co dnešní svět zná a bohužel jsou do nich často zataženy i děti, ať již jako civilisté či jako válečníci – tzv. dětští vojáci. Dochází tak k porušování nejzákladnějších práv dětí jako celku a proto společenství reagovalo tvorbou mezinárodních instrumentů, které mají za úkol děti chránit a případné dopady na ně co nejvíce minimalizovat.

Za nejdůležitější humanitární úmluvu, která se zabývá zapojením dětí do ozbrojených konfliktů lze považovat Dodatkové protokoly k Ženevským úmluvám a především pak Dodatkový protokol II, který upravuje pravidla vnitrostátního konfliktu. Zcela jistě je nežádoucím jevem zakládání dualitního režimu v zacházení s dětmi a nutností rozlišovat, zdali se jedná o mezinárodní či vnitrostátní konflikt v souvislosti s pravidly regulující jejich rekrutování, obzvláště když pro utrpení dětského vojáka nehraje roli druh konfliktu.²⁵⁷ Protokol znamená rozšíření ochrany a závazků i na jiné bojové skupiny, než ty náležející státu²⁵⁸ a zakazuje dobrovolný nábor do ozbrojených sil nebo skupin. Do budoucna by jistě stálo za zvážení rozšíření aplikace protokolu na konflikty nižší intenzity, jako jsou vnitřní napětí a rozbroje²⁵⁹, nejen s ohledem na současnou mezinárodně politickou situaci, kterou můžeme sledovat v posledních měsících především na Blízkém východě. Děti a potažmo dětští vojáci by měli být chráněni v maximální možné míře za všech situací. Doposud zůstává řešení konfliktu nízké intenzity v kompetenci příslušných států na základě vnitrostátního práva a mezinárodní humanitární právo vylučuje konflikty nízké intenzity ze svého působení.²⁶⁰

Důležitým vývojem v této oblasti je přiznání mezinárodním normám zabývajících se problematikou dětských vojáků statusu mezinárodního obyčejového práva. Je to důležité i s ohledem na skutečnost, že mnohé světové mocnosti nejsou

---

²⁵⁷ HÝBNEROVÁ, Stanislava. *Dětský voják v období mezinárodním právu*, 2011, s. 3.

²⁵⁸ MADSEN, Jessica Nann. *Boy-Child Soldiers in the DRC: A Problem and Policy-Oriented Analysis*, 2010, p. 25.

²⁵⁹ HÝBNEROVÁ, Stanislava. *Dětský voják v soudobém mezinárodním právu*, 2011, s. 4.

²⁶⁰ *Prosecutor v. Dusko Tadic*, Odvolací komora Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii, 2. Října 1995, par. 70.

signatáři mezinárodních smluv regulující zapojování dětí do ozbrojených konfliktů. Určit však, zdali se již určitá norma stala součástí obyčejového práva, není jednoduché. Podle zprávy mezinárodní komise Červeného kříže z roku 1997 mají články obou dodatkových protokolů charakter mezinárodního obyčejového práva a tedy platné bez ohledu na jejich ratifikaci.²⁶¹ Rovněž odvolací senát Zvláštního soudu pro Sierra Leone potvrdil, že četná ustanovení Dodatkového protokolu II jsou obecně přijímány jako obyčejové právo od roku 1996. Přesto lze mít k tomuto jednoznačnému závěru jisté pochybnosti, s ohledem na přesvědčivé nesouhlasné stanovisko soudce Robertsona. Proto je krokem kupředu Úmluva o právech dítěte, jakožto univerzálně nejzávažnější lidsko-právní instrument v historii (neratifikovalo pouze Somálsko a USA) a kteréhožto článek 38 je směsicí relevantních ustanovení dodatkových protokolů. Úmluva je tak prostředkem, jak státy vyjadřují svůj postoj ke zvyšování standardu ochrany a přispívá tak rovněž ke konsolidaci jeho obsahu jakožto obecného obyčejového práva.²⁶²

Opční protokol k MÚPD představuje doposud nejvyšší konsensuálně dosažený lidskoprávní instrument ochrany dětí před zneužitím v rámci ozbrojených konfliktů. Ozbrojeným skupinám odlišným od ozbrojených sil států se zakazuje povolávat nebo používat v bojových akcích osoby mladší 18 let. To je bezesporu krok správným směrem, ačkoliv se zde spíše apeluje na morální hodnoty těchto rebelů. Přesto v literatuře nalezneme i teorii, že se tímto zavádí dvojitý standard a odlišný režim pro státní a nestátní aktéry, jež popírá požadavek rovnosti a vzbuzuje pochybnost o univerzalitě lidských práv.²⁶³ Neboť nestátní ozbrojení aktéři se jen stěží budou řídit normami, které jsou pro ně přísnější než pro státy.

Problematika nestátních aktérů v ozbrojených konfliktech je celkově problematická. Postupným vývojem se povinnosti ukládají nejen státům, ale rovněž se přenáší i na nestátní aktéry, jak můžeme vidět v případě Opčního protokolu. Doposud se

---

²⁶¹ SOMMARUGA, Cornelio (president ICRC), *Appeal by the International Committee of the Red Cross on the 20th anniversary of the adoption of the Additional Protocols*, 1977.

²⁶² HÝBNEROVÁ, Stanislava. *Dětský voják v soudobém mezinárodním právu*, 2011, s. 5.

²⁶³ BÍLKOVÁ, Veronika. *Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v mezinárodním humanitárním právu*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. Praha 2007, s. 159.

státy vyhýbaly ukládání povinnosti na aktéry stojící mimo, neboť by tím mlčky došlo k jejich uznání a fakticky by se rozšířil počet subjektů mezinárodního práva. Přesto ukládat mezinárodní odpovědnost na tyto subjekty, které mohou tak jak rychle vznikly i zaniknout, není šťastné a *opinio iuris* tak daleko doposud nepokročilo. Takovéto subjekty nejsou schopny plnit a dodržovat ani vynucovat mezinárodní závazky a nezřídka zde nebude ani zájem tak činit. Rovněž Rada bezpečnosti, jakožto v dnešní době nejaktivněji si počínající hráč na tomto poli, skrze své rezoluce ukládá povinnosti státům a nikoliv nestátním aktérům. Proto za uložené povinnosti z oblasti humanitárního práva a lidských práv odpovídají státy, zatímco mezinárodní trestní právo se dotýká mezinárodně trestní odpovědnosti jednotlivce. Přesto by si dané téma zasloužilo hlubší zpracování, neboť zde nalézáme stále slepá místa. Kdo například ponese odpovědnost za mezinárodní zločiny spáchané v rámci vnitrostátních kvazi konfliktů? Bude to stát, ačkoliv třeba vůbec neovládal území, kde k páčání zločinu docházelo? Lze sankcionovat přímo nestátní aktéry za nedodržení povinností jim uložených, nebo lze potrestat pouze jednotlivé pachatele?

V souvislosti s tím vyvstává i otázka, zdali lze založit mezinárodně trestní odpovědnost jednotlivce i jinak, než mezinárodní smlouvou. V dnešní době existence Mezinárodního trestního soudu by už spravedlivému postihu pachatele mezinárodních zločinů neměli uniknout. Naneštěstí se však Římský statut netěší univerzální závaznosti a poměrně značná část států chybí, není náhodou, že zrovna osoby z těchto států by neměly uniknout mezinárodní spravedlnosti. Je tedy otázkou, zdali se v budoucnu dočkáme i stíhání občanů ze států, které nejsou signatáři a neustále vyjadřují své námitky (USA) k fungování této instituce zajišťující mezinárodní spravedlnost. A zdali vzniká jistá obyčejová individuální trestní odpovědnost vedle té smluvní, neboť Římský statut kodifikuje značnou část mezinárodního obyčejového práva.

K obrovskému posunu v ochraně dětských vojáků však došlo. Od tvorby bezzubých mezinárodních smluv k faktickému potrestání viníků skrze zvláštní soudy až k tomu dnešnímu stálému. Před Mezinárodním trestním soudem již stanul první obviněný z nábory dětských vojáků a čeká se na vynesení rozsudku, který bude určující

i v dalších procesech a ukáže, zdali mezinárodní spravedlnost jde po správné cestě. Přesto je třeba upozornit na genderovou problematiku, která je úzce spojena s dětskými vojáky a není jí věnováno tolik pozornosti. Ačkoliv jsou dívky oběťmi těch nejhorších zločinů, stále zde není dostatek rozsudků, které by takováto jednání ostře odsuzovaly a bohužel se to nezměnilo ani v případě obžaloby Thomase Lubangy před ICC, kdy obžaloba nezahrnula zločiny v sexuální oblasti do obžaloby, ačkoliv důkazů o jejich páčání bylo dost.

Lze tedy závěrem říci, že i přes dílčí úspěchy na mezinárodním poli, stále mnoho musí být vykonáno, aby došlo k úplnému vynechání zapojení dětí mladších 18 let v ozbrojených konfliktech, ať se již jedná o jejich zapojení přímé či nepřímé. A rovněž aby došlo k vymýcení doprovodných jevů jako je sexuální násilí, páchaného především avšak nikoliv výhradně na mladých dívkách.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

CDF	Jednotky občanské ochrany (Civil Defence Forces)
DDR	Program odzbrojení, demobilizace a reintegrace (Disarmament, Demobilisation and Reintegration)
FPLC	Vlastenecké síly pro osvobození Konga (Forces Patriotoques pour la Liberation du Congo)
ICRC	Mezinárodní výbor Červeného kříže (International Committee of the Red Cross)
ILO	Mezinárodní organizace práce (International Labour Organisation)
ICC	Mezinárodní trestní soud (International Criminal Court)
ICTR	Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu (International Criminal Tribunal for Rwanda)
ICTY	Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii (International Criminal Tribunal for Former Yugoslavia)
MÚPD	Úmluva o právech dítěte
OSN	Organizace spojených národů

RUF	Revoluční sjednocené fronty (Revolutionary United Front)
SCSL	Zvláštní soud pro Sierra Leone (Special Court for Sierra Leone)
UN	Organizace spojených národů (United Nations)
UNICEF	Dětský fond OSN (United Nations Children's Fund)
USA	Spojené státy americké (United States of America)
USAID	Americká vládní agentura poskytující ekonomickou a humanitární pomoc

SEZNAM LITERATURY

Monografie, sborníky a časopisecké články

BETANCOURT, Theresa; SIMMONS, Stephanie aj. *High Hopes, Grim Reality: Reintegration and the Education of Former Child Soldiers in Sierra Leone*, 1 November 2008. [online]. [cit. 2011-12-02]. Dostupné na WWW: <<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2662600/pdf/nihms81740.pdf>>.

CRYER, Robert; FRIMAN, Hakan aj. *An Introduction to International Criminal Law and Procedure*, 1. Vydání. New York: Cambridge University Press, 2008.

ČEPELKA, Čeněk; ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné*, 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2008.

DETRICK, Sharon. *A Commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*, Martinus Nijhoff Publishers, 1999.

FREELAND, Steven. *Mere Children or Weapons of War*, University of La Verne Review, vol. 29, 2008.

HAPPOLD, Matthew. *Child Recruitment as a Crime under the Rome Statute of the International Criminal Court*, 2007.

HAPPOLD, Matthew. *Child Soldiers in International Law*, 2005.

HÝBNEROVÁ, Stanislava. *Dětský voják v soudobém mezinárodním právu*, 2011.

HÝBNEROVÁ, Stanislava. *Prohibition of Recruiting Child Soldiers and/or Achievable obligations?*, 2010.

HÝBNEROVÁ, Stanislava. *Ochrana práv dětí za ozbrojeného konfliktu*, Časopis Všehrd, 2011.

LOREY, Mark. *Child Soldiers: Care & Protection of Children in Emergencies; A Field Guide 5*, 2001.

LOWE, Vaughan; ROBERTS, Adam aj. *The United Nations Security Council and War: The Evolution of Thought and Practice since 1945*. Oxford 2008.

MAC MULLIN, Colin; LOUGHRY, A. Maryanne, *Investigating Psychosocial Adjustment of Former Child Soldiers in Sierra Leone and Uganda*, Journal of Refugees Studies Vol. 17, no. 4, Oxford university Press 2004.

MADSEN, Jessica Nann. *Boy-Child Soldiers in the DRC: A Problem and Policy-Oriented Analysis*, 2010.

ONDŘEJ, ŠTURMA, BÍLKOVÁ, JÍLEK a KOLEKTIV, *Mezinárodní humanitární právo*, 1. Vydání. Praha : C.H. BECK, 2010.

REVAZ, R. Cris, *The Optional Protocols to the U.N. Convention on the Rights of the Child on Sex Trafficking and Child Soldiers*, 9 Human Rights Brief 13, 2001.

SINGER, Peter Warren. *Children at War*, University of California Press; 1 edition, 2006.

SANDRINE, Valentine. *Trafficking of Child Soldiers: Expanding the United Nations Convention on the Rights of the Child and its Optional Protocol on the Involvement of Children in Armed Conflict*, New England Journal of International & Comparative Law, Vol. 9.1, 2003.

TIEFENBRUN, Susan. *Sex Sells But Drugs Don't Talk: Trafficking of Women Sex Workers and an Economic Solution*, 24 Thomas Jeffersons School of Law LR, 2002.

TIEFENBRUN, Susan W. *Child Soldiers, Slavery, and the Trafficking of Children*, TJS� Legal Studies Research Paper No. 1020341, 2007.

UDOMBANA, Nsongurua. *War is Not a Child's Play! International Law and the Prohibition of Children's Involvement in Armed Conflicts*, Temple International & Comparative Law Journal, Vol. 20.1, 2006.

UHLER, M. Oscar. *International Commission of the Red Cross, Commentary: IV Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian persons in Time of War*, 1958.

VÁLEK, P. *Klíčová rozhodnutí mezinárodních trestních tribunálů ve světle mezinárodního práva*, 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009.

International Commission of the Red Cross, *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions (1949)*, 1987.

International Commission of the Red Cross, *Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child Concerning Involvement of Children in Armed Conflicts*, 322 International Review. Red Cross 107, 1998.

Internetové a jiné zdroje

United Nations Children's Fund, *The State of the World's Children 2001*, New York, UNICEF, 2001. [online]. [cit. 2011-12-06]. Dostupné na WWW:

<<http://www.unicef.org/sowc/archive/ENGLISH/The%20State%20of%20the%20World%27s%20Children%202001.pdf>>.

SOMMARUGA, Cornelio. *Appeal by the International Committee of the Red Cross on the 20th anniversary of the adoption of the Additional Protocols, 1977*. [online]. [cit. 2011-12-12]. Dostupné na WWW: <<http://www.icrc.org/eng/resources/documents/misc/57jnuh.htm>>.

The Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo – a turbulent but promising retrospective, 17 November 2011. [online]. [cit. 2011-12-04]. Dostupné na WWW: <<http://www.haguejusticeportal.net/smartsite.html?id=12989>>.

IRWIN, Rachel. *Interview with Fatou Bensouda, ICC Deputy Prosecutor*, Trial Reports, 31 July 2009. [online]. [cit. 2011-12-03]. Dostupné na WWW: <<http://www.lubangatrial.org/2009/07/31/interview-with-fatou-bensouda-icc-deputy-prosecutor/>>.

International Bar Association's Human Rights Institute. *Case of the Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo*. [online]. [cit. 2011-11-12]. Dostupné na WWW: <http://www.ibanet.org/Human_Rights_Institute/ICC_Outreach_Monitoring/IC_C_DRC_Lubanga.aspx>.

BOUSTANY, Nora. *Tribunal to Debut With Congo Case*, Washington Post, 5 November 2006. [online]. [cit. 2011-11-17]. Dostupné na WWW: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/11/04/AR2006110400947_2.html>.

United Nations Disarmament, Demobilization and Reintegration Resource Centre. *What is DDR?*. October 2009. [online]. [cit. 2011-11-23]. Dostupné na WWW: <<http://www.unddr.org/whatisddr.php>>.

HANSON, Stephanie. *Disarmament, Demobilization, and Reintegration (DDR) in Africa*, 16 February 2007. [online]. [cit. 2011-12-05]. Dostupné na WWW: <<http://www.cfr.org/africa/disarmament-demobilization-reintegration-ddr-africa/p12650>>.

Commentary on Statute of the International Criminal Court, ICL Database & Commentary. [online]. [cit. 2011-11-19]. Dostupné na WWW: <http://www.iclklamberg.com/Statute.htm#_ftn90>.

Redress, Victims, Perpetrators or Heroes? Child Soldiers before the International Criminal Court, 2006.

Coalition to Stop the Use of Child Soldiers, *Child Soldiers Global Report 2004*, 2004.

Coalition to Stop the Use of Child Soldiers, *Child Soldiers Global Report 2008*, 2008.

Human Rights Watch, Burma: World's Highest Number of Child Soldiers

UNICEF, Zásady Cape Town o osvědčených postupech při náboru dětí do ozbrojených sil, demobilizaci a opětovném sociálním začlenění dětských vojáků v Africe, 1997.

Prevention of Cruelty to Children Act (1926), Sierra Leone.

Peace Agreement Between the Government of Sierra Leone and the Revolutionary United Front of Sierra Leone, 7. 7. 1999.

United States Interpretative Declaration to Optional Protocol I.

Doporučení (č. 190) o zákazu a urychlených krocích k odbourání nejhorších forem dětské práce, 1999

ILO/IPEC, Rapid Assessment Report in Trafficking of Children into Worst forms of Child Labor, including Child Soldiers in Uganda, February 2007.

ČECHLOVSKÁ, Soňa. Mezinárodněprávní ochrana dětí v ozbrojených konfliktech. Praha, 2010. 77-78 s., Diplomová práce. Univerzita Karlova Právnická fakulta, Katedra mezinárodního práva. Vedoucí práce Stanislava Hýbnerová.

Mezinárodní smlouvy

Dodatkový protokol I k Ženevským úmluvám (1977)

Dodatkový protokol II k Ženevským úmluvám (1977)

Úmluva o právech dítěte (1989)

Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojeného konfliktu (2000)

Africká charta práv a blaha dítěte (1999)

Úmluva mezinárodní organizace práce číslo 182 (1999)

Protokol o prevenci, potírání a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi (2000)

Statut Mezinárodního trestního soudu (1998)

Statut Zvláštního soudu pro Sierra Leone (2002)

Soudní rozhodnutí

International Military Tribunal (Nuremberg), Judgement on 1 October 1946.

Prosecutor v. Dusko Tadic, Appeal Chamber ICTY, 2 October 1995.

Prosecutor v Dusko Tadic, Case no. IT-94-1-A, ICTY, 1999.

Prosecutor v Kunarac, Kovac and Vukovic, Case No. IT-96-23-T, Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, 1999.

Prosecutor v. Norman, Fofana and Kondewa, Case No. SCSL-03-14-1, Indictment, 4 February 2004.

Prosecutor v. Samuel Hinga Norman, Case No. SCSL-2004-14-AR72(E), Decision on Preliminary Motion Based on Lack of Jurisdiction (Child Recruitment), 31 May 2004.

Prosecutor v. Samuel Hinga Norman, Case No. SCSL-2004-14-AR72(E), Dissenting Opinion of justice Robertson, 31 May 2004.

The Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo, Decision on confirmation of charges, ICC-01/04-01/06, 29 January 2007.

Dokumenty OSN

MACHEL, Graca., *The Impact of Armed Conflict on Children*, New York, UN, 1996 UN DOC A/51/306, 25 August 1996.

Zpráva zvláštního zástupce generálního tajemníka OSN pro děti a ozbrojené konflikty (UN Doc. A/62/228 z 13. srpna 2007)

Protection of Children Affected by Armed Conflicts, G.A. Res. 48/157.

International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, ICTY, Security Council Resolution 827, 25. 5. 1993

International Criminal Tribunal for Rwanda, ICTR, Security Council Resolution 955, 8. 11. 1994

The Secretary-General, Report of the Secretary-General on the Establishment of a Special Court for Sierra Leone

Relationship Agreement between the UN and ICC, UN Doc. A/58/874, ze dne 4.10.2004

Security Council Resolution 1379 (UN Doc. S/RES/1379), 20 November 2001

Security Council Resolution 1539 (UN Doc. S/Res/1539), 22 April 2004.

Security Council Resolution 1612 (UN Doc. S/Res/1612), 26 July 2005.

Security Council Resolution 1882(UN Doc. S/Res/1882), 4 August 2009.

Internetové stránky

<http://www.child-soldiers.org/home>

<http://www.sc-sl.org/>

<http://www.icc-cpi.int/Menus/ICC/Home>

<http://www.un.org/en/>

ABSTRAKT

Tato práce se věnuje mezinárodnímu právu, konkrétně právu humanitárnímu a lidským právům s důrazem na mezinárodněprávní instrumenty upravující postavení dětí sloužící v ozbrojených silách. V práci jsou rozebrány jednotlivé mezinárodní úmluvy, jakož i mechanismy, které na ochranu dětských vojáků přinášejí.

V první kapitole se definuje pozice dětského vojáka a specifika jeho zapojení do vojenských konfliktů. Rozhodujícím kritériem pro zapojení dítěte do vládní armády či ozbrojených složek nestátních subjektů je věk. Dále je podrobněji rozebrán mechanismus odvodu do armády na dobrovolný vstup a nucený nábor dětských vojáků.

Jednotlivé mezinárodněprávní instrumenty jsou podrobně analyzovány v druhé kapitole. Dětskými vojáky se zabývají jednak předpisy humanitárního práva, konkrétně dodatkové protokoly Ženevských úmluv, tak i lidskoprávní úmluvy. Z těchto instrumentů je pozornost věnována Úmluvě o právech dítěte a jeho Opčnímu protokolu o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů. Rozebrána je jediná regionální úmluva řešící problém dětských vojáků a to Africká charta práv a blaha dítěte. Problematiku dětských náboru dále částečně upravuje Úmluva č. 182 Mezinárodní organizace práce a také Palermský protokol. Vývoj legislativy v této oblasti završuje Římský statut, který zřizuje Mezinárodní trestní soud. Mimo tyto mezinárodní smlouvy je zde podrobněji rozebrána i úloha Výboru pro práva dítěte a rezoluce Rady bezpečnosti.

Třetí a čtvrtá kapitola se zabývá trestněprávním postihem a kriminalizací za činy spáchané dětskými vojáky nebo za zločiny náboru dětí do armády. Podrobněji zde jsou rozebrány funkce jednotlivých tribunálů a soudů, jakož i jejich jurisdikce. V neposlední řadě zde jsou podrobně analyzovány i dvě soudní rozhodnutí a to se Samuelem Hingou Normanem a Thomasem Lubangou Dyilem.

Poslední kapitola se pokouší popsat úskalí a rizika zpětného zapojení dětských vojáků zpět do společnosti po ukončení válečného konfliktu. Jsou zde popsány priority, kterých se musí dosáhnout a rovněž zde jsou uvedeny úspěšné humanitární programy,

které sledovaly stejný cíl v zemích nejvíce zasažených tímto problémem. Také zde jsou zmíněny ustanovení mezinárodních úmluv, které tuto problematiku reflektují.

SUMMARY

This work is devoted to international law, particularly humanitarian law and human rights with emphasis on international legal instruments governing the position of children serving in the armed forces. In this work are discussed various international conventions, as well as mechanisms for the protection of child soldiers.

The first chapter defines the position of child soldiers and the specifics of their involvement in military conflicts. The decisive criteria for the involvement of children in government armed forces or non-state army is age. Furthermore there is described into more details the mechanism of conscription into the army. There is difference between voluntary and forced recruitment of child soldiers.

The various international legal instruments are analyzed more in detail in chapter two. The issue of Child soldiers is addressed with both the rules of humanitarian law, specifically the Additional Protocols to the Geneva Conventions and Human rights conventions. Special attention is paid to the Convention on the Rights of the Child and its Optional Protocol on the Involvement of Children in Armed Conflict. Analyzed is the only regional convention addressing the problem of child soldiers -the African Charter on the Rights and Welfare of the Child. The issue of child recruitment is also partly governed by the Convention No. 182 of International Labour Organization and Palermo Protocol. Development of legislation in this area completes the Rome Statute that established the International Criminal Court. In addition to these international treaties the role and the Committee on the Rights of the Child and the UN Security Council is discussed in more detail.

The third and fourth chapter deals with the criminal penalty and the criminalization of the offenses committed by child soldiers or perpetrators of crime of illegal child recruitment. In this part is discussed in more detail the function of criminal tribunals and criminal courts and their jurisdiction over the crimes. Finally, here are analyzed in detail two court decisions with Samuel Hinga Norman and Thomas Lubanga Dyilo.

The last chapter attempts to describe the difficulties and the risks of re-involvement of child soldiers back into society after the end war conflict. It describes the priorities that have to be achieved and successful humanitarian programs that were run in countries most affected by child soldier problem. Provisions of international conventions that reflect reintegration process is mentioned here.

KLÍČOVÁ SLOVA / KEY WORDS

Dětský voják / Child soldier

Mezinárodní obyčejové právo / Customary International Law

Mezinárodní úmluvy / International Conventions